

DAVID WALDSTREICHER
City University of New York Graduate Center

Aetas 39. évf. 2024. 1. szám, 169–198.
ISSN 0237-7934
DOI 10.14232/aetas.2024.1.169-198
www.aetas.hu

Régiek, modernek és afrikaiak

*Phillis Wheatley, a birodalom és a rabszolgaság politikája az amerikai forradalomban**

Phillis Wheatley egy Samson Occom nevű mohikán tiszteletesnek 1774 tavaszán írt levelében, mely Nagy-Britannia észak-amerikai gyarmatainak tizenegy újságjában jelent meg, hosszasan taglalta a vallási és politikai szabadságjogokat, összevetve őket egymással, mindkettőt összefüggésbe hozva az afrikai rabszolgaság kérdésével.

Nagyrabecsült Tisztelendő Uram,

A mai napon kaptam meg szíves levelét, és nagy elégedettséggel töltönek el azok az Érvek, melyeket a négerekkel kapcsolatban kifejt benne. Felettébb észszerűnek gondolom, amit Ön természetes jogaik védelmében megfogalmaz: Azok, akik elvitatják tőlük e jogokat, nem lehetnek érzéketlenek ama gondolat iránt, hogy az isteni Fény elúzi a sűrű Sötétséget, mely Afrika földjét sújtja; és a káosz, mely oly sokáig uralkodott, gyönyörűvé renddé változik, és egyre világosabban mutatja a polgári és a világi Szabadság dicsőséges Megvalósulását. Ezek oly elválaszthatatlanul összetartoznak, hogy az egyiket alig vagy egyáltalán nem lehet élvezni a másik nélkül: Ha nem így lenne, Izrael népe talán kevésbé törődött volna az Egyiptomi Rabszolgaságból való Szabadulással; nem mondom, hogy elégedettek lettek volna anélkül, semmiképpen sem, mert minden ember Kebelében Isten elültetett egy Elvet, melyet mi a Szabadság Szeretetének nevezünk; ez túri az elnyomást, és a Szabadulásért sóvárog; és a mi Modernkori Egyiptomiaink Öröksége alapján állítom, hogy ugyanez az Elv él bennünk.¹

Occom eredeti levele nem maradt fenn, de elég egyértelműnek tűnik, hogy bárhogy is kezdte vagy folytatta ezt a levelezést, Wheatley kellő mértékben továbbgondolta Occom „Érveit” ahhoz, hogy kifejezetten modernnek tűnjön néhány kortársa számára – és számunkra is. Ezt a

* A fordítás a University of Pennsylvania Press 2023. október 2-i keltezésű engedélyével készült. Az eredeti szöveg: *Ancients, Moderns, and Africans: Phillis Wheatley and the Politics of Empire and Slavery in the American Revolution*. *Journal of the Early Republic*, vol. 37. (2017) No. 4. 701–734. David Waldstreicher a City University of New York Doktori Intézetének történészprofesszora, aki ezúton szeretne köszönetet mondani a Society for Historians of the Early American Republic, a McNeil Center for Early American Studies, a National Society of the Sons of the American Revolution, a CUNY Graduate Center, valamint a Columbia Early American History szeminárium közönségének segítőkész hozzászólásaiért.

A tanulmány eredeti online változata az alábbi linken keresztül érhető el: <https://muse.jhu.edu/article/676133/pdf>

¹ Phillis Wheatley levele Samson Occomhoz, 1774. február 11. In: Wheatley: *Complete Writings*, 152–153; a későbbi kiadásokra lásd: Carretta: *Phillis Wheatley: Biography*, 159., 227., 41. jegyzet. A levelet először Charles Akers tette közzé a kutatók számára: *Our Modern Egyptians*, i. m.

levelet mostanában gyakran és joggal idézik Wheatley ékesszólásának, prófétai attitűdjének és univerzalizmusának példájaként. Erről ismerjük őt, ez teszi őt inspirálóvá mint költőt, akit sokáig elutasítottak keresztény vallásossága, augusztianus² prozódíája és amiatt, hogy Afrikára időnként a pogány múlt „sűrű sötétségeként” utalt. Wheatley nemcsak, hogy szerette a szabadságot, hanem meg volt győződve arról, hogy azt mindenki szereti. Nincs szükségünk arra, amit Wheatley később „Filozófusi Elmélyülésnek” nevez, hogy megértsük, mire gondol, és zsenialitása részben abban rejlik, hogy kimondja: ez így van.

Elgondolkodhatnánk ugyanakkor azon, hogy Wheatley az amerikai hazafiakat – nem pedig a briteket – nevezi gúnyosan „Modern Egyiptomiaknak”. A szövegrész, amely azzal kezdődik, hogy azonosítja a kort a szabadsággal és ezzel együtt a hazafias mozgalommal, a továbbiakban váddal illeti azokat, akik rabszolgahajcsárokként szeretnének modernnek lenni, és nemcsak a szabadságot tagadják meg az afrikaiaktól, hanem a „polgári és vallási” megváltás iránti emberi vágyukat is. Még akkor is, amikor egy keresztény társának ír, éppen a képmutatás témájában, Wheatley a felvilágosult jelenben létező angol-Amerikával és a sötét múltban leledző Afrikával kezdi, hogy aztán megfordítsa az elvárt időbeli és térbeli egyenértékűségeket. Ki és mi volt pontosan modern vagy pogány az amerikai forradalom előestéjén, ha a látszólag magától értetődő igazság egyetlen bekezdésben megváltozhatott, és ezt a bekezdést tízszer is újra lehetett nyomtatni?³

Az ilyen kérdésekre nem könnyű választ találni a rabszolgaság és az amerikai forradalom történetírásában. A korai Egyesült Államok történészei továbbra is a rabszolgaság és a szabadság „paradoxonáról” beszélnek, még akkor is, ha jól tudjuk, egyáltalán nem volt semmilyen következetlenség abban, hogy a rabszolgatartók szabadságért kiáltottak, amennyiben az magában foglalta a tulajdonukkal való rendelkezés jogát. A probléma részben a források retorikájával függ össze: voltak olyan kortársak – mint Wheatley –, akik a hazafiakat képmutatóknak nevezték, „akiknek Szavai és Tettei szöges ellentétben állnak egymással”, míg a hazafiak saját magukat következetlennek nevezték. Az utóbbiak kiútja marad a mi közelítésünk útja: a forradalmat a szabadság újjászületéseként leírni, a rabszolgaságot pedig mint egy már eleve létező, ősi gonoszt. Az a tény, hogy a rabszolgaság ősi származásának hangsúlyozása egyaránt jellemezte mind a rabszolgaságot támogató ideológiát, mind pedig a patrióták inkább védekező válaszait az őket képmutatással vádoló Toryknak⁴ (még nem hitelteleníti azt mint történelmi alapértelmezést mindaddig, míg kellő tiszteletet tanúsít az amerikai forradalom modernizáló radikalizmusa iránt). Még mindig annak a – gyakran inkább implicit, mint explicit módon megfogalmazott – dilemmának a foglyai vagyunk – amely, mondhatni, egyszerre lehetőséget nyit meg előttünk, ugyanakkor korlátoz is bennünket –, hogy képtelenek vagyunk a „rabszolgaságra” nem ősi intézményként, „a forradalomra” pedig nem a modernbe való átmenetként gondolni. A rabszolgaság eredetének antikvizálására és a forradalom hatásainak modernizálására való hajlam következtében a történészeknek nehézséget jelent elfogadható magyarázat kialakítása azzal kapcsolatban, hogy mi volt a rabszolgaság helye a „forradalomhoz” vezető és a forradalomból „kivezető” úton, mivel az arra ösztönöz, hogy a rabszolgaságra ne gondoljanak olyan tényezőként, mint amely közrejátszott abban,

² A 18. század első felének angol irodalma. [A fordító megjegyzése.]

³ Wheatley levele Occomhoz, 1774. február 11. In: Wheatley: *Complete Writings*, 153. A kortárs brit-amerikaiak (és Wheatley) Izraellel azonosultak, miközben Egyiptomot dicsőséges, afrikai, de pogány birodalomnak vélték. Erről lásd: Wilson: *Afrotopia*, 47–48.

⁴ A brit koronához hű amerikai gyarmatosok. [A fordító megjegyzése.]

hogy a reakciós gyarmatosok eljutottak a forradalomig, a rabszolgaság-ellenességet inkább a forradalomból kivezető progresszív út részének tekintsék.⁵

A legújabb munkák túlnyomó többsége, jellemző módon, mégis a rabszolgaság innovatív, modern és kapitalista dimenzióit hangsúlyozza, legyen az bár paradox vagy sem. Az állam új formái és a gyarmatosítás agresszívebb módszerei vezettek a rabszolgaság terjedésének politikájához – olyan fejlemények, amelyek közvetlenül az angol polgárháborúhoz, a Stuart-restaurációhoz és a Dicsőséges Forradalomhoz köthetők. Az ezt követő, a szabadságjogokról és az azokat élvezőkről folytatott vitákat ma már egyszerre értelmezzük birodalmi és belpolitikai eseményekként. A tizenhetedik század végi angol világ globalizmusa vagy modernitása egyben a rabszolgaság felemelkedésének és a rabszolgaság-ellenességnek is a kezdete.⁶

A rabszolgaság-ellenesség megjelenése a 17. század végén és a 18. század harmadik negyedében bekövetkezett hirtelen megerősödése egybeesett a birodalom körüli vitákkal, és azokat tükrözte. A brit birodalom és afrikai rabszolga-kereskedelmének gyors terjeszkedése nyomán a 18. században felvetődött annak a görög, római vagy más előzményekkel (beleértve természetesen a birodalom spanyol, francia és holland változatait is) való hasonlóságának kérdése. Következésképpen, az angol–amerikai vita egyik legfontosabb dimenziója a birodalmakhoz – az ókori és a modern kori birodalmakhoz – kapcsolódott, és így érintette a rabszolgaságot is. Ennek észlelése ugyanakkor nem arról szól, hogy kivetítjük a mi jelenbeli

⁵ A paradoxon leghíresebb és máig legnagyobb hatású megfogalmazása: Morgan: *Slavery and Freedom*, i. m.; lásd még: Morgan: *American Slavery, American Freedom*, 4–6. Morgan a paradoxon korai eredetét és fejlődését hangsúlyozta – azt, hogy a gyarmati időszakban miként fejlődhetett kéz a kézben a rabszolgaság és a szabadság. Azonban úgy gondolta, hogy a gyarmati fejlődést és a forradalmat nem lehet szétválasztani, és elsőként mutatta be a rabszolgaság témáját úgy, mint ami „több mint kivétel” – Staughton Lyndre hivatkozott, aki kifejezetten arról írt, hogy a rabszolgaság milyen helyet foglal el az amerikai történetírásban, valamint az alkotmány megalkotásában és értelmezésében. Morgan: *Slavery and Freedom*, 5. 1. jegyzet, hivatkozás: Lynd: *Class Conflict*, i. m. Wheatley levele Occomhoz, 1774. február 11. In: Wheatley: *Complete Writings*, 153. Amikor 1966-ban David Brion Davis felvázolta a „rabszolgaság és Amerika jelentésének” problémáját, megjegyezte, hogy Amerikát magát a haladással társították, részben azért, mert úgy tűnt, ezzel az európaiak visszamehetnek az időben, és mindent előlről kezdenek. Davis azt is hangsúlyozta, hogy a rabszolgaságot az európaiak egészen az 1760–1790-es évekig a haladással társították. Davis: *The Problem of Slavery in Western Culture*, IX., 3–28.; Davis: *Slavery and Human Progress*, 81–82. Hozzá kell tenni azonban, hogy bár Davis a rabszolgaság és a forradalom problémáját „ellentmondásként” és „paradoxonként” jellemzi, és a „szabad társadalom” rabszolgaságra való támaszkodását „mélységesen ellentmondásosnak” tartja, magát a rabszolgaságot is eredendően ellentmondásosnak véli (például azért, hogy az embereket dolgokká változtatja), és a közelmúltban megismételte azt a feltételezését, hogy eleddig alulértékelték mind a rabszolgaság szerepét a forradalomban, mind pedig a rabszolgaság politikájának az USA történelmében játszott szerepét. Davis: *Challenging the Boundaries of Slavery*, 31–32.; Davis: *Inhuman Bondage*, 3–4., 7., 9.; Davis: *The Problem of Slavery in the Age of Emancipation*, 3–44. Ez a hangsúly rendszeresen megjelenik a forradalomról mint valóban forradalmi eseményről készült összefoglalásokban, J. Franklin Jamesontól Gordon S. Woodig. Jameson: *The American Revolution Considered as a Social Movement*, 21–26.; Wood: *The Radicalism of the American Revolution*, 7.

⁶ Williams: *Capitalism and Slavery*, i. m.; Oakes: *Slavery and Freedom*, i. m.; Blackburn: *The Making of New World Slavery*, i. m.; Tomlins: *Freedom Bound*, 410–411., 399–400.; Richter: *Before the Revolution: America's Ancient Pasts*, 418–419.; Johnson: *River of Dark Dreams*, i. m.; Baptist: *The Half Has Never Been Told*, i. m.; Pestana: *The English Atlantic in the Age of Revolution*, i. m.; Pincus: *1688: The First Modern Revolution*, i. m.; Pettigrew: *Free to Enslave*, i. m.; Donoghue: *'Out of the Land of Bondage'*, i. m.; Bradburn: *The Visible Fist*, i. m.; Waldstreicher: *The Origins of Antislavery in Pennsylvania*, i. m.; Brewer: *Subjects by Allegiance to the King?* i. m.; Swingen: *Competing Visions of Empire*, i. m.

értékeinket vagy rögeszméinket a 18. századi viszonyokra. A rabszolgaság állandósága és mértékének növekedése napjainkban az emancipációs lépések, valamint az emberi jogokat elismerő gondolkodás látszólagos elterjedése ellenére azt mutatja, hogy nincs globalizáció rabszolgaság nélkül. A rabszolgaság egyszerre ősi és modern; talán éppen ezért a rabszolgaságról szóló diszkusszió – a köztársaságokról és birodalmakról szólóhoz hasonlóan – a mai napig a körül forog, hogy mit értünk antik és modern alatt.⁷

A globális rabszolgaságról és az „antik” fogalmának használatáról szóló legújabb munkák olyan értelmezési lehetőségeket vetnek fel, amelyek segíthetnek megérteni, hogy Phillis Wheatley miért lett korának leghíresebb rabszolgája, és ez az afrikai neoklasszicista miként hathatott az amerikai köztársaság megeremtésére. Joseph C. Miller történész szerint a rabszolgatartás olyan stratégia, amelyet viszonylag marginális helyzetben lévő népcsoportok, például a gyarmatosítók alkalmaznak. Már önmagában is a történelemformálás egyik útjának tekinthető. Ebben az értelemben ellenkultúrának számított a kora újkori Európában, ahogyan a kezdeti idők ókori és afrikai kontextusában is, hogy aztán szélesebb körben átvegyék és kiterjesszék az államalkotás, a monarchia és a merkantilizmus, valamint a birodalmak megerősítése érdekében – ami nem sokban különbözött attól, ami az ókori Mediterrán térségben és Afrikában történt az európai kereskedelem nyomán. Miller részletesen leírja, hogy a rabszolgaság miért tér vissza, és hogy új vonásai, az a mód, ahogyan „példátlan módon intézményesült a 18. század végi Amerikában”, miként vezetett a mai napig tartó, újfajta rabszolgaság-ellenességhez, amely összefonódott a monarchiáért és a birodalomért folytatott küzdelemmel. Ez segít megmagyarázni, hogy az amerikai telepesek miért tűntek furcsának, mi több, alsóbbrendűnek az atlanti rabszolgaság fényében, miközben a rabszolgaság a birodalmat működtetőképpé, a rabszolgatartókat pedig britebbé és szabadabbá tette – ami egyenesen vezetett a gyarmati identitás válságához.⁸

Eközben a tizenhetedik és tizennyolcadik század kutatói – tudományágtól függetlenül – saját neoklasszikus megújulásukat élik át, nem pusztán az ókoriak iránti lelkesedést, hanem bonyolult politikát és kifinomult szelektivitást is felmutatnak. Az „ambivalencia” kifejezés többször is felbukkan, különösen a 18. század viszonylatában, de ez az ambivalencia a jelenről és az ókorról is szól, a régmúltban élők kapcsán érdemes elgondolkodni birodalomról, hódításról és rabszolgaságról éppúgy, mint republikanizmusról és erényről. Sabine McCormack a gyarmatosítás kori Peru kapcsán kimutatta, hogy az ókori római irodalom „ugródeszkát nyújtott” a gyarmatosításhoz és az inka birodalom megértéséhez; ugyanakkor Róma „mindig is kicsúszott azok kezéből”, akik az ókort egyszerűen a hatalomgyakorlás eszközeként akarták felhasználni. A „sokoldalú” klasszikus örökség „időnként az andoki autonómia eszközüvé vált”. Eric Nelson számára pedig Görögország és az ókori Izrael akár a szó szoros értelmében is a demokráciáról és a javak újraelosztásáról szóló elképzelések forrása lehet, a modern kori újításokkal szemben, amelyeket rómaiként is értelmezhetünk.⁹

⁷ Davis: *Problem of Slavery in Western Culture*, i. m.; Davis: *Slavery and Human Progress*, i. m.; Pagden: *Lords of All The World*, i. m.; Drescher: *The Mighty Experiment*, 136.; Plank: *John Woolman's Path to the Peaceable Kingdom*, i. m.; Gould: *Among the Powers of the Earth*, i. m.; Greene: *Evaluating Empire*, i. m. A rabszolgaságról és a globalizációról szóló észrevételért egykori kollégámnak, Kathleen Biddicknek tartozom köszönettel.

⁸ Miller: *The Problem of Slavery as History*, 12., 53., 109–113., 187., 69. jegyzet.

⁹ McCormack: *On the Wings of Time*, XVIII., 14., 21.; Nelson: *The Greek Tradition in Republican Thought*, i. m.; Nelson: *The Hebrew Republic*, i. m.; Weinbrot: *Brittania's Issue*, 21–22.; Weinbrot: *Pope and the Classics*, i. m.; Levine: *The Battle of the Books*, i. m.; Norman: *The Shock of the Ancient*, i. m.; Edelman: *The Enlightenment*, 22–63. A téma amerikanista oldalára lásd: Shalev: *Rome*

Ebben az értelemben úgy tűnik, a szakma visszatér a birodalom és az atlanti világ melékajtóján keresztül J. G. A. Pocock *The Machiavellian Moment* (1975) című munkájához, amely nem pusztán egy kora újkori republikánus újjászületést és annak természetéből fakadó időbeli törekenységét írta le, hanem egy ellentmondásosabb birodalmi mintázatot. A machiavelli pillanat akkor következik be, amikor az egyenlő polgárokból álló köztársaság lehetősége felismerésének kontextusában egyúttal az is felismerhetővé válik „esetleg, de nem feltétlenül azzal egyidőben”, hogy „egy köztársaság sérülékenynek tűnik, belső ellentmondások vagy esetleges történelmi körülmények fenyegetik”, és az egyik (ha nem a legfontosabb) ezen ellentmondások és körülmények közül a *birodalom*.¹⁰

1975-ben Pocock úgy gondolta, a brit birodalom elleni lázadást a birodalmi korrupcióról alkotott elképzelés táplálta, az alakította a politikai kreativitást 1776 és 1787 között. Azzal, hogy Pocock az Egyesült Államok létrejöttéről mint végjátékról beszélt, tulajdonképpen elősegíthette, hogy az amerikanisták megfeleljenek a birodalomról mint tényezőről, vagy legalábbis azt sokkal inkább szembeállítsák az Egyesült Államok megalakulásával, mint ahogy azt az általuk kutatott korai köztársaság lakói tették. A birodalmi dimenzió alig-alig szerepelt az ún. republikánus szintézis legtöbb amerikai változatában. Nem úgy Pococknál. Egyik későbbi munkája ugyanis felfogható úgy, mint amelyben Pocock a politikatörténet fogalmi válságáról vallott tézisének olyan, aktualizált és szigorúbb változata mellett tör lándzsát, amit a birodalom és a rabszolgatartás kísérőjelensége ösztönzött. Az Edward Gibbon *A Római Birodalom hanyatlása és bukása* című művét hat kötetben feldolgozó *Barbarism and Religion* című munkájának középpontjában nem csupán a „korrupció” vagy az „összeesküvés” áll a köztársasági erényre fenyegetést jelentő veszélyként, hanem a birodalom is. De miféle birodalom? Nem olyan, amit az amerikanisták egyszerűen elintéznek azzal, hogy az csak a régi világ lehet. Róma „a hódítás és a rabszolgaság, nem pedig a kereskedelem és az ipar birodalma”-ként nem közvetlen kontrasztviszonyban jelenik meg Gibbon szellemi világában – London mint Róma –, hanem finom, szelektív átvétele révén, az ókori történelem iránti „érzelmek kimeríthetetlen kétértelműségével”. Az eredmény – Gibbon teljesítménye – a 18. század harmadik negyedében a birodalommal szemben megjelenő kihíváshoz járult hozzá, amely egyszerre bátorította és veszélyeztette a gyarmatosítókat. A birodalom lehetőséget és szabadságot teremtett, de erősítette a kormányzatot, a kapzsiságot, és a rabszolgaságot is ösztönözte. Ezt kezelni kellett, és az ókori történelemről, valamint az ókori szövegekről való gondolkodás nem pusztán tudományos módszer volt arra, hogy ezt megtegyék.¹¹

Reborn on Western Shore, i. m.; Winterer: *From Royal to Republican*, i. m.; Winterer: *Model Empire*, i. m.; Perl-Rosenthal: *The Divine Right of Republics*, i. m.; Shalev: *American Zion*, 13.

¹⁰ Pocock: *The Machiavellian Moment*, 5. Egy erőteljes tanulmányra arról, hogy a zsarnokság-ellenes diskurzus miként alakult ki a rabszolgasággal kapcsolatban a görögöktől és a rómaiaktól Hobbesig és Locke-ig lásd: Nyquist: *Arbitrary Rule*, i. m.

¹¹ A birodalmi tényező sokkal egyértelműbben hiányzik abból, amit Daniel T. Rodgers H-típusú republikánizmusnak nevez (a harvardi iskola), mint az S-típusú republikánizmusból (a St. Louis-i iskola), melyre Pocock közvetlen hatást gyakorolt. Rodgers: *Republicanism*, i. m. John M. Murrin és Drew R. McCoy úgy véli, a birodalom témája újra megjelent az 1790-es években a következő „udvar” kontra „ország” csatában, amelyet a nemzetközi háború fenyegetése ihletett. A birodalom témájának visszatérésére: Gallup-Diaz-Shankman-Silverman (eds.): *Anglicizing America*, i. m.; Shankman (ed.): *The World of the Revolutionary American Republic*, i. m.; lásd még: Greene, *Evaluating Empire*, i. m.; Gould: *Among the Powers of the Earth*, i. m.; Yirush: *Settlers, Liberty and Empire*, i. m. A történetírással kapcsolatos további eszmefuttatásokról lásd: Waldstreicher: *The Revolutions in*

Az amerikai hazafiak részéről különösen kellett kezelni azt, amit Miller úgy nevez, hogy az egyenlet rabszolga tényezője, főképp ha kedvező irányba kívánták fordítani a neoklasszicizmust. Ugyanis, ha a rabszolgaság erősödése a gyarmatokon a birodalmi túlterjeszkedés és dekadencia jele volt, akkor mi a helyzet a miniszteri korrupciót elítélő gyarmati hazafiakkal? James Otis 1764-ben bebizonyította, hogy a rabszolgaság és a gyarmati szabadságjogok összekapcsolhatók egy antirasszista és rabszolgaságellenes állásponttal, és ezt a gondolatot nem a semmiből vette. 1772-re a rabszolgaság szorosan összefonódott a gazdaság és szuverenitás attól látszólag független kérdéseivel – a birodalom ügyével. A *Somerset kontra Stewart* ügyben (1772), egy virginiai-bostoni szökevény rabszolga esetében, aki Londonba szökött, a kiváló jogász, Lord Mansfield azt az ítéletet hozta, hogy a gyarmati rabszolgatörvények nem írják felül az angol szabadságjogokat – ebben az esetben valakinek azt a jogát, hogy nem foghatják és hurcolhatják el. Következésképpen az angol-amerikaiak azzal a ténynyel szembesültek, hogy a gyarmatok nem csupán azért különböznek Angliától, mert több szabadságuk, földjük van, vagy arisztokráciájuk gyengébb, hanem azért is, mert rabszolgákat tartanak, s azért vannak rabszolgáik, mert gyarmatok, továbbá a rabszolgaságnak vagy bármely más, a gyarmatokra jellemző sajátos társadalmi viszonyinak az igazolása arra is szolgálhat, hogy azzal a gyarmatosok hatalmának, szabadságjogainak vagy brit állampolgárként való egyenjogúságuknak a korlátozását legitimálják.¹²

Amikor a brit közvélemény és a hivatalosságok a fekete rabszolgaságot a „megengedhetetlen” barbarizmus példájaként aposztrofálták, amit korlátozni szükséges a gyarmatokon, és az amerikai forradalmárok erre úgy reagáltak, hogy a rabszolgaságért az elavult birodalmi kormányzást hibáztatták, olyan tér nyílt meg, amelyben az afrikaiak lázadás vagy szökevény rabszolga közösségek létrehozása nélkül is politikai változást indukálhattak. (Ami meg is történt – 1760-ban Jamaikában és 1769 és 1773 között Szent Vincentben.) Mansfield pillanata egyben – sőt mindenekelőtt – James Somerset pillanata is volt: Ha a szökevény rabszolga nem jutott volna el Granville Sharp házának küszöbéhez, nem született volna meg Mansfield ítélete. Ha kellő figyelmel fordulunk Somerset kortársa, Phillis Wheatley felé, 1772–1773-ban egy Somerset/Wheatley-féle pillanatot észlelhetünk: a rabszolgaság elleni küzdelem egy mérföldkövét és az amerikai hazafiak válságának pillanatát. Wheatley a rabszolgasággal összefüggésben – ugyanolyan mértékben, mint Somerset, Mansfield vagy Thomas Jefferson – kielezte és nyilvánvalóvá tette az antik és republikánus megújulás ambivalens jelentését és kockázatait. Részben azzal, hogy a görög és római klasszikusokon keresztül újjáteremtette önmagát – mint neoklasszikus költőt –, másrészt a nyilvánosságna szánt költői vállalkozása fő témájává tette a patrióta gyarmatosok dilemmájának kapcsolódását a rabszolgaság ókori és modern politikájához. Olyasmit ért el politikai értelemben, amit talán senki más.

Az 1772-es mansfieldi vagy somerset–wheatley-i pillanat nem csupán analógiát mutat a Pocock által leírt kora újkori machiavelli pillanatok sorozatával, hanem inkább annak egy angol–amerikai kontextusban megjelenő döntő dimenzióját jelenti. Amennyiben pedig ez így van, akkor Pocock tézise megfelelően újrafogalmazva a következőképp szólna: a gyarmati szabadságjogokért folytatott harc – ami ebben az esetben a parlament és a király szupremáciája és a birodalom valamilyen republikánusabb vagy konföderatívabb változata között

Revolution Historiography, i. m.; McDonnell–Waldstreicher: *Revolution in the Quarterly?* i. m.; Pocock, *Barbarism and Religion*, vol. 3. 309., vol. 4. i. m.

¹² Waldstreicher: *Runaway America*, 175–209.; Waldstreicher: *Slavery's Constitution*, 57–105.; Lynd–Waldstreicher: *Free Trade, Sovereignty, and Slavery*, i. m. Hasonló gondolatmenetre lásd: Gould: *The Laws of War and Peace*, i. m. Mansfield politikájának tágabb kontextusára lásd: Buehner: *Mansfieldism*, i. m.

zajlott – az előjogok reneszánsza vagy megújítása mellett annak nyugtalanító lehetőségét is felvetette, hogy az előjogok követelésének aktusa a gyarmati szabadságjogok megszüntetésével végződhet, beleértve a gyarmatosok rabszolgáik feletti hatalmának felszámolását. A gyarmati övezet szabadságjogai származhatnak kivételes, a rabszolgaságot is magában foglaló tényezőkből – és így nagyon is elképzelhető, hogy a végeredmény a barbárságba való hanyatlás lenne, a szabadságjogok végső elvesztése. Annak érdekében, hogy késleltessék ezt a pillanatot, néhány amerikai hazafi a rabszolgaság-ellenesség irányába mozdult el, és talán még többen a függetlenség és a rasszizmus felé. A rabszolgák cselekedeteikkel hozzájárultak e válság kialakulásához, és ezáltal formálták mind a forradalmat, mind pedig az észak-amerikai rabszolgaság sajátos jövőjét.¹³

Phillis Wheatley pályafutása, egyéni életútja, politikai tevékenysége és kulturális munkássága jól mutatja ezt a folyamatot. A Somerset–Wheatley pillanatban meghökkenítő képzeltbeli ugrásokat láthatunk, és újfajta politikai gyakorlat veszi kezdetét. (Kiem. az eredetiben.) Granville Sharp olvasata az ősi alkotmányról összekapcsolódott James Somerset szökésével és Lord Mansfield abbéli vágyával, hogy érvényt szerezzen a parlament főhatalmának ezen esemény jogi dimenziójának – egy bírósági döntésnek – a megalkotása során. Egy jámbor bostoni rabszolgalány, akinek megdöbbentően érzékeny füle volt, és tudatában volt annak, hogy pontosan mit jelent az, amikor valakit „műveletlen afrikai barbárnak” neveznek (vagy amikor az amerikaiakat „a mi modern Egyiptomiainknak” nevezi), és aki azzal a nehezen megszerzett tehetséggel bírt, hogy mások helyébe képzelje magát, egy nagy nyilvánosságot kapott másik eseményt indított el az Atlanti-óceán túlsó partján, a közzsféra egy másik szektorában. Kulcsfontosságú volt Wheatley azon felismerése, hogy a mediterrán örökségen keresztül – melyet fogvatartói egyszerre távolinak (antiknak) és egyetemesnek tekintettek – egyaránt foglalkozhatott saját afrikai és rabszolgasorsban szerzett tapasztalataival, valamint rabszolgatartóinak előítéleteivel és gyakorlatával. Intellektusának mélysége és politikai hatékonysága nem csupán klasszicizmusából, hanem afrikai és női mivoltának választékos fejtegetéséből eredt.¹⁴

Mit tudhatunk Wheatley afrikai életéről és arról, hogy az mit jelentett számára, ha szinte egyáltalán nem szólnak erről közvetlen források? Szállítási hajónaplókból és az újságokból kiderül, hogy Wheatley a *Phillis* nevű hajón érkezett Bostonba 1761-ben, körülbelül hét- vagy nyolcéves korában. Ez pedig elég sok információt jelent egy rabszolgáról a forradalom korában. Az elmúlt években a tudósok arra a feltételezésre hajlottak, hogy Szenegambiából származik, mivel később Gambiát említi kiindulási pontként, és a hajótulajdonos Timothy Fitch ebbe a régióba küldte a hajó kapitányát. Ugyanakkor több nyugat-afrikai vagy karibi kikötőt is érínthetett útja során. Sok korabeli rabszolgahajóhoz hasonlóan, a *Phillis* is azt az utasítást kapta tulajdonosától, hogy annyi kikötőnél álljon meg, amennyi szükséges ahhoz, hogy feltöltsék rakománnyal. A század közepén a rabszolgahajók Szenegambiába tett útjaik során nem tartózkodtak sokáig a kikötőkben, már csak azért sem, mert ott a legénységi lázadások aránya igen magas volt.¹⁵

¹³ Az angolok perspektívájából nézve Granville Sharp pontosan fogalmazza meg a problémát: A gyarmati rabszolgaság (azaz a birodalom) képes megfertőzni és elpusztítani az ősi angol szabadságjogokat. Brown: *Moral Capital*, 155–206. Lásd még: Gould: *Zones of Law*, i. m.

¹⁴ A barbárság nyelvezete a bostoni méltóságok Wheatley verseit bemutató híres tanúságtételében jelenik meg, ahol arról írnak, hogy a fekete nő milyen állapotban érkezett Afrikából: Hutchinson et al.: *To the Publick*. In: Wheatley: *Poems on Various Subjects*, VII.

¹⁵ Tim Fitch levele Capt. Ellery-hez, 1759. január 14., Timothy Fitch levelei Peter Gwinn-hez, 1760. január 12., 1760. november 8., 1761. szeptember 4., 1761. november 1., 1762. október. In: *Slave Trade*

Nem tudjuk tehát, hogy Wheatley honnan származott. És mégis, ha arra támaszkodunk, amit az 1750-es évek végi Nyugat-Afrikáról és a rabszolgaságról tudunk, és tekintetbe vesszük, hogy mindazt Wheatley is ismerte (jobban, mint mi), akkor értelmezhető kép rajzolódik ki előttünk, mely lehetővé teszi számunkra, hogy értelmezzük azt, amit ő íróasztalánál megfogalmazott. Általánosságban elmondható, hogy „a legtöbb ember egy háborút követően találta magát rabszolgahajókon”. Szenegambia és Nyugat-Afrika történetének kutatói egyet-értének abban, hogy az 1750-es években drámai mértékben megszaporodtak a háborúk, nőtt az európai hatalmak kereskedelmi lerakatokért folytatott erőszakos versengésének intenzitása, ahogy az Afrika partjai mentén tevékenykedő afrikai kereskedők részéről a hadurakból álló beszállítóikra gyakorolt nyomás annak érdekében, hogy pénzzé tegyék az emberi tőkevagyonot. Wheatley mögött hosszú út állhatott már, mielőtt megérkezett egy nyugat-afrikai kikötőbe, majd esetleg egy karibi kikötőbe – valójában a hétéves gyermek addigi életének nagy részét a rabszolga-kereskedelemben tölthette. Nem volt szokatlan, hogy fiatal leánygyerekek a folyamatosan bővülő emberpiacon találták magukat. Őket könnyebb volt elfogni és túladni rajtuk; az ő eladásuk bizonyos szempontból a rabszolgaság hagyományosabb formái és az újabb, piacorientáltabb formák között átmenetet jelentett, ami nők és gyermekek gyakori elrablásához vezetett. Egy koraérett, okos és figyelmes gyermek elég sokat megtudhatott a női rabszolga-kereskedelemtől, az utazásról, a rabszolgaság általános jellegéről és annak elterjedéséről, valamint a nyugat-afrikai szárazföldön és az Atlanti-óceán partvidékén zajló háborúkról és változásokról.¹⁶

A rabszolga-kereskedelemmel és a nyugati-afrikai, valamint a brit karib-térségi orális kultúrával foglalkozó legújabb irodalom hangsúlyozza a férfi tekintélyt képviselő és azt gyakran dicsőítő helyi lakos női költők szerepét. Roger D. Abrahams a „hatalommal bíró személyre irányuló verbális játékot” nyugat-afrikai hagyományként jellemzi, amely eljutott Amerikába is. E korszakkal foglalkozó más kutatók kiemelik a halotti rituálék fontosságát a nyugat-afrikai kultúrákban, a rabszolgakereskedelemből kibontakozó, átalakuló Nyugat-Afrikában, valamint az atlanti rabszolgaságban élő afrikai nők temetési énekeiben és elbeszéléseiben. Az egyetlen olyan részlet, amely a Wheatley család hagyományaiból fennmaradt, és Phillis afrikai emlékei között szerepel, arról szól, hogy anyja reggel vizet öntött a napra. Akik feljegyezték ezt az emléket, vallási szertartásként értelmezték.¹⁷

Ennek a kultúrának jelentős része közvetlenül kapcsolódhatott a 18. századi észak-amerikai brit gyarmatokon megjelenő költői szerephez. A 18. századi költészet, legyen akár elégius és személyes, akár alkalmi és birodalmi, „témaorientált, erősen retorikai jellegű, és a jelen eseményeire koncentrált”. Ebben a században mind Afrikában, mind Amerikában az a nő, aki ékesszólóan beszélt háborúról és halálról, nagyobbra értékelt tagjává válhatott egy

Letters Collection; Byrd: *Captives and Voyagers*, 21–22.; Nwokeji: *The Slave Trade and Culture in the Bight of Biafra*, 38–39., 137.; Meillassoux: *The Anthropology of Slavery*, 67.; Carretta: *Phillis Wheatley*, 7–9.

¹⁶ Rediker: *The Slave Ship*, 98., 201.; Miller: *Introduction*, 17.; Curtin: *Economic Change in Precolonial Africa*, 110.; Eltis: *The Volume and Structure of the Transatlantic Slave Trade*, i. m.; Thornton: *Warfare in Atlantic Africa*, 146–147.; Miller: *The Dynamics of History in Africa*, 118.; Barry: *Senegambia and the Atlantic Slave Trade*, i. m.; Searing: *West African Slavery and Atlantic Commerce*, i. m.; Shumway: *The Fante and the Transatlantic Slave Trade*, i. m.; Diptee: *African Children in the British Slave Trade*, i. m.; Lovejoy: *The Children of Slavery*, i. m.

¹⁷ Flanagan: *The Oral and Beyond*, i. m.; Abrahams: *The Man-of-Words in the West Indies*, i. m.; Abrahams: *Singing the Master*, 111.; Brooks: *Eurafricans in West Africa*, 31; Baum: *Shrines of the Slave Trade*, i. m.; Smallwood: *Saltwater Slavery, 196–198.*; Brown: *The Reaper's Garden*, i. m.; Odell: *Memoir*, 11.

szűk politikai közösségnek. Még arra is mód nyílhatott számára, hogy ezen keresztül valódi, lényegi értelemben helyreállítsa rokoni kapcsolatait. Wheatley versei közül számos, különösen a koraiak, tulajdonképpen szimbolikus értelemben vett ajándékot jelentettek, felajánlást a gyászolóknak – ugyan keresztény nyelvezetben, de hatásukat tekintve univerzális érvénynyel. Tudjuk, hogy verseit először kéziratban, ismerősök között terjesztették, és hogy felkérték, olvassa fel vagy szavalja el őket szalonokban, még jóval azelőtt, hogy a férfi irodalmi ítések azon tűnődtek volna, ki tanította őt írni, vagy hogy vajon valóban ő írta-e a verseket. A női kapcsolati hálóak alapján, amelyekre Wheatley rálelt, feltételezhetjük, hogy Afrikából hozott tudásának bizonyos aspektusai a világban való létükről, hogy miként viszonyuljunk másokhoz, hogy miként maradjunk életben, sőt hogy miként legyünk sikeres egy idegen kultúrában, valóban adoptálódtak.¹⁸

Az atlanti kultúrákról szóló legújabb tanulmányok a szinkretizmust hangsúlyozzák – a kiegyenlítetlen hatalmi viszonyok ellenére, és néha azokra alapozva: végül is még a kizsákmányoláson alapuló kapcsolatok is kapcsolatok. Az emberek akkoriban, éppúgy, mint manapság, nem egyszerűen az asszimiláció vagy a kulturális bezárkózás között választottak. Miben állhattak a középút különböző változatai egy fiatal rabszolga számára Bostonban? Bizonyára attól függően változott ez, hogy ki volt a közönsége. Jeffrey Brace, akit a Niger-völgyben fogtak el, majd néhány hónapot Barbadoson töltött, és éppen Wheatley előtt egy évvel, nyáron érkezett Bostonba, arra emlékezett, hogy az ottani afrikaiak „sok kérdést tettek fel nekem a szülőföldről”. Ugyanakkor Anne Bailey szerint a rabszolga-kereskedelem a modern háborúhoz hasonló hatást gyakorolt az abban részt vevő egyénekre: A veteránok gyakran nem szeretnek közvetlenül beszélni róla, és főleg nem olyan embereknek, akik nem csak hogy nem osztoztak a tapasztalatokban, de nem is ismerik el az egész szörnyűségben való bűnrészességüket.¹⁹

Wheatley a felemelkedés, az asszimiláció és az írástudás példajaként állították be; később az afrocentristák célpontjává vált, akik a korabeli tudományos ismeretek alapján nehézség nélkül feltételezték, hogy irodalmi modellválasztásai következtében a legjobb esetben is etnikai identitásvesztés áldozata, a legrosszabb esetben pedig egy *oreo*,²⁰ aki elutasítja Afrikát. Pedig valószínűbbnek tűnik, hogy a költői szerepeket és formákat éppen azoknak a nyugat-afrikai és atlanti tapasztalataival mutatkozó folytonossága miatt választotta. A kérdés itt nem az, hogy Wheatley-nek voltak-e afrikai vagy a rabszolga-kereskedelemmel kapcsolatos emlékei, megőrizte-e azokat, vagy tudta-e, hogyan és mikor ossza meg őket másokkal; hanem az, hogy ezek miként kapcsolódtak azokhoz a költői eszközökhöz, amelyeket írásaiban választott, és amelyek megdöbbenően fiatalon közzsereplővé tették.

Egészen a legutóbbi időkig a legtöbb kutató szintén elhanyagolta vagy változtatlanul kevés figyelmet fordított arra, ami a legtöbbünk számára a leginkább ismeretlen és érthetetlen

¹⁸ Shields: *Oracles of Empire*, i. m.; Cavitch: *American Elegy*, i. m.; Bacscheider: *Eighteenth-Century Women Poets and Their Poetry*, i. m.; Hunter: *Couplets and Conversation*, 13.; Shields: *Phillis Wheatley's Poetics of Liberation*, 103–104., 117., 122. Ebben a tekintetben a Henry Louis Gates, Jr. által elképzelt „tárgyalás”, melynek során Wheatley-t hitetlenkedő úriemberek faggatják, a költőné történetének szintén kifejezetten nemi szempontú elbeszélése. Csak akkor van erre szükség, ha nem tudja valaki elképzelni vagy rekonstruálni a nők kéziratok és költemények terjesztésében követett gyakorlatát. Gates: *The Trials of Phillis Wheatley*, 5–27. A kritikákra lásd: Richards: *Black Heart*, XXVII., 72.; Brooks: *Our Phillis*, 1–4., 17–18.; Waldstreicher: *The Wheatleyan Moment*, 528–531.; Cavitch: *The Poetry of Phillis Wheatley*, i. m. Wheatley női támogatóinak hálózatára különösen lásd: Grimsted: *Anglo-American Racism*, i. m.

¹⁹ Brace: *The Blind African Slave*, 152.; Bailey: *African Voices of the Atlantic Slave Trade*, 161–162.

²⁰ [Fehér középosztálybeli kulturális jegyeket mutató afrikai személy. A fordító megjegyzése.]

Wheatley-vel kapcsolatban: a klasszicizmus jelenlétét költészetében. Nemzedékeink klasszikus műveltségének hiánya olyan mértékben alakított bennünket, valamint talán az a gondolat is, hogy – amint Bernard Bailyn fogalmazott – az amerikai alapítók nem voltak klasszika-filológusok, és számukra a klasszikusok használatának csak közvetett és szimbolikus jelentősége volt, nem pedig érdemi, hogy még a korszak szakértői is hajlamosak voltak a neoklasszicizmust pusztá dekorációnak vagy csupán játékos és pragmatikus álnevek használatának tekinteni: egyfajta erőteljes, ám felszínes identitáspolitikának, ami olyan, mintha valaki tógát viselne egy diákösszejövetelen.²¹

De mit fedezhet fel Homérosz, Terentius, Vergilius és Ovidius naiv olvasója – a négy költőé, akiket Wheatley közvetlenül múzsaként idézett meg első kötetében, és akik mindannyian, eredeti nyelven éppúgy, mint fordításban központi helyet foglalnak el a 18. század közepének oktatásában. Tréfacsinalók és istenek, akik beavatkoznak az emberek életébe. Istenek, akik emberként viselkednek; emberek istenszerű lényekként. Közvetlen beszélgetés a halottakkal. Az ékesen szólók és „a legyőzötteket és a halottakat” képviselő „hivatásos dalnokok” átlagon felüli jelentősége, akik istenekről, csatákról és olyan hősokról énekelnek, akik akár jelen is lehettek a lakomán. Boráldozat bemutatása az isteneknek, rituális rendszerességgel. A háború világa (*Az Iliász*). A következményekkel járó, tragikus, de néha megváltó utazások világa (*Odüsszeia, Aeneis, Metamorfózisok*). A nők mint jutalom – hadiszákmány – és mint rabszolgák: Az *Odüsszeiában* szereplő legtöbb rabszolga nő. Nők, akik alávett helyzetben vannak, de olybá tűnik, hogy hatalmukban áll meghatározni a férfiak tetteit, és nem csupán katalizátorként. Gyászoló nők, és nők, akiket gyászolnak. A „rabszolgasortól való rettegés” mint központi téma, miközben rabszolgákat szabadítanak fel, férfiakat és nőket pedig rabszolgákká tesznek.²²

Rabszolgák, akik okosabbak, mint gazdáik, és akik Terentius komédiáiban saját céljaik érdekében alakítják a helyzeteket, vagy akik hűségük révén kulcsszerepet játszhatnak a királyság visszaszerzésében – úgy, mint Eumaios az *Odüsszeiában*. Eumaios hercegi gyermek, akit eladtak rabszolgának, majd elfogtak, miután megszökött, most már öregemberként egy olyan világot reprezentál, amelyben bárki rabszolgasorba kerülhet, de megszeretheti fogvartartóit, és bizonyos értelemben családtaggá válhat. És valóban, Homérosz ókori világában érzékelhető kapcsolat áll fenn az utazás, a találkozás, a háború és a rabszolgasorba kerülés között – annál is inkább, mert az utóbbi még több jelentéssel bírt Egyiptom és Etiópia szö-

²¹ Többek között a következők kivételével: Watson: *A Classic Case*, i. m.; Slaughter: *The State as a Work of Art*, 169–214.; optimistább megközelítésben: Shields: *The American Aeneas*, i. m.; Mason: *Examples of Classical Myth*, i. m.; López: *The Colorful Conservative*, 91–127.; Shields: *Phillis Wheatley's Poetics of Liberation*, i. m.; Shields–Lamore (eds.): *New Essays on Phillis Wheatley*, 3–157.; Hairston: *The Ebony Column*, 25–64.; Raven: *Classical Transports*, i. m.; Bailyn: *The Ideological Origins of the American Revolution*, 26. Vessd össze egy pozitívabb értékeléssel: Gummere: *The American Colonial Mind and the Classical Tradition*, i. m.; Wood: *The Creation of the American Republic*, 49–53.

²² *The Iliad of Homer*, i. m.; Pope: *The Odyssey of Homer*, i. m.; DuBois: *Slaves and Other Objects*, 102., 128., 134–135.; Patterson: *Slavery in the Premodern World and Early Greece*, 62–63.; Finley: *The World of Odysseus*, 39., 46., 53–54., 59., 145.; DuBois: *Trojan Horses*, 66., 114.; Hall: *The Return of Ulysses*, 36., 101., 116., 120., 132., 203.; Thalmann: *The Swineherd and the Bow*, 49–107.; Alston: *Introduction*, 18–19.; Rankine: *Odysseus as Slave*, 26.; Hunnings: *The Paradigms of Execution*, 34–71.; Manguel: *Homer's The Iliad and The Odyssey*, 54., idézi Peter Levit („legyőzöttek és holtan”); Fitzgerald: *Slavery and the Roman Literary Imagination*, 87., 90.; Fulkerson: *Ovid: A Poet on the Margins*, 6–7., 59–87. A „Maecenashoz” közvetve Horatiust is megidézi pártfogóján keresztül, akihez a vers íródott, valamint megemlíti Homéroszt és Vergiliust („Maro”); Wheatley: *Complete Writings*, 9–10.

vegen történő többszöri említése nyomán. A későbbi görög és római irodalomban a rabszolgák jelentősége a mindennapi életben „a családi élet intimitásának szorgos megsértői és kizsákmányolói”-ként csak még inkább felerősödik. Ugyanúgy, mint a kegyetlenül egyenlősítő háború univerzális jelenlétéé is. Afrika még világosabban és gyakrabban jelenik meg térképen szereplő helyként. Vergilius Eclogái közül a legelső, melyet gyakran gyermekeket oktató szöveggként használtak, egy párbeszéd, amelyben az egyik beszélgetőpartner a rabszolgaságból való meneküléséről beszél, míg a másik száműzetést jósol, többek között Afrikába, arra az esetre, ha a földeket erőszakkal katonáknak juttatják. Horatius pedig – aki oly nyilvánvalóan Wheatley kedvence volt, ahogy egyik kedvenc angol írójának, Alexander Popenak is – többször is beszél arról, hogy a mecenatúra és tehetsége tette lehetővé, hogy jobb életet éljen apja alacsony státusza ellenére, aki egykor rabszolga volt.²³

A rabszolgaság kutatói helyesen mutattak rá arra az abszurd gyakorlatra, hogy a rabszolgatartók olyan neveket adtak házi rabszolgáiknak, mint Caesar vagy Pompeius. Wheatley annak a rabszolgahajónak a nevét kapta, amelyről megvásárolták, a Phillisét. De vajon örömteli volt-e számára megtudni, hogy a név egy Vergilius harmadik Eclogájában szereplő gyönyörű nőre utal? Vagy egy tragikus, ékesszóló figura Ovidius *Heroides*ében? Vagy hogy Horatius egyik ódájában szerepel egy Phillis nevű rabszolga, aki annyira erényes, hogy „valószínűleg királyok leszármazottja”! Amennyiben a késő gyarmati és a forradalmi korszak amerikai elitje birodalmi fantáziáját azzal elégitette ki, hogy saját rabszolgatartó rendszerét annak görög és római válfajához hasonlónak tételezte, ez megkövetelte vagy legalábbis lehetővé tette, hogy rabszolgáikhoz ne pusztán leereszkedő módon viszonyuljanak, mint primitív és pogány emberekhez. A keresztény és köztársasági hagyományokhoz hasonlóan ezeknek a mediterrán toposzoknak is egyetemes, illetve egyenlőség ellen ható potenciáljuk volt.²⁴

Amikor Wheatley 1773-ban megjelent *Poems* című verseskötetét azzal nyitja, hogy „Maccenashoz” (Horatius patrónusa) című versében előzményként idézi a „születését tekintve afrikai” Terentius, római rabszolga költőt, már összekötötte a pontok egy bizonyos halmozását. A klasszikus világ, az ő Afrikája és az ő Amerikája ugyanabban az univerzumban létezik. A költők ennek a világnak a szereplői. Ők adnak értelmet a háborúnak, a kultúrák közötti találkozásoknak, a rabszolgaságnak, a természetfelettinek. A nők meghatározó szerepet játszhatnak a kulturális és politikai drámákban: A nőekkel folytatott kereskedelem egyfajta eredendő bűn, amely megteremti és elpusztítja a világot – a rabszolgaság valóságos eredete –, és a költő feladata az, hogy újra egyesítse a világot, közben talán saját magát is felszabadítva. A klasszikus példák és modellek, ha egyáltalán értékelendők, nem elérhetetlen ragyogást vagy primitív egzotikumot jelenítenek meg, éppen nem a modern keresztény világtól való különbözőséget. A klasszikusok sokkal inkább azért klasszikusok, mert Wheatley világára érvényesek. Pogányok, de szellemesek, játékosak, világiasak. Annak megállapítása, hogy mi jó, mi kevésbé jó, s mi azonos az antikban és a modernben, és mi az, ami eltérő, nem különbözik korszakokat, helyeket és szokásokat összehasonlító más eljárástól.²⁵

²³ Terentius: *The Comedies*, i. m.; Miller: *The Problem of Slavery as History*, 67.; Hunt: *Slaves in Greek Literary Culture*, i. m.; Joshel: *Slavery and Roman Literary Culture*, i. m.; Bradley: *Slavery in the Roman Republic*, i. m.; Virgil: *The Eclogues*, 22., 33.; Horace: *The Complete Odes and Epodes*, V., 4–5., 12.; *The Satires of Horace and Persius*, 18., 66–70., 118–120., 172.

²⁴ Virgil: *Eclogues*, 51., 53.; Ovid: *Heroides*, 10–16.; Hairston: *The Trojan Horse*, 66–67.

²⁵ Egy szóval Wheatley osztja példaképe, Alexander Pope klasszikusokkal kapcsolatos ambivalenciáját, egy olyan ambivalenciát, amely arra készítette, hogy lefordítsa Homéroszt, valamint klasszikus formákat használjon a keresztény és felvilágosult érvelések modellje gyanánt. Pope és az ókoriak és modernek témájára többek között lásd: Shankman: *Pope's Homer*, i. m.; Weinbrot: *Pope and the Classics*, i. m.; Weinbrot: *Brittania's Issue*, 194–275.; Deutsch: *Resemblance and Disgrace*, i. m.

És ami a legfontosabb: ha egy nő, aki egyben rabszolga is, igyekszik vágyait összekötni a férfiak és a nemzetek vágyaival, a legbölcsőbb, amit tehet, az, ha közvetett összehasonlítással él. A klasszicizmus módot nyújtott Wheatley-nek arra, hogy ne közvetlenül beszéljen tapasztalatairól. Ennek fényében talán megvizsgálhatjuk azt a pillanatot, amikor először ragadta meg a gyakorlatban az afrikai, a klasszikus és a kortárs közötti párbeszéd lehetőségét. Wheatley első publikált verse, amely egy newporti lapban jelent meg 1767-ben, két nantucketi kvéker kereskedőről (Hussey és Coffin) szól, akik kis híján hajótörést szenvedtek. Mivel a költeményt bostoni illetőségű személy írta, az szépen példázza a New England-i szigetvilág lakóinak életérzését az ókori görög világgal teremtett analógián keresztül, és a vihar okaira rákérdező, kifejezetten homéroszi kérdéssorozatot a keresztény megváltáseszmeivel válaszolja meg.

A félelem és a veszély annyira összezavarta elméd,
 Hogy a füttyülő szélről megijedtél?
 Nem Boreas vonta össze dühös szemöldökét ellened?
 Vagy a fontolás hajlított meg téged?
 Szelei nem azért egyesültek, hogy segítsenek neked tán?
 Hogy megállítsa utad goromba stráf,
 Megvetéssel nézett le a gőgös Eolus,
 Tekintete szeles és grimaszos?
 Ne is törődj velük; – a Nagyszerű Bölcs, a Legfelsőbb,
 Valamit rejteni akar szemünk elől.

Nem nehéz elképzelni, hogy egy rabszolgahajóút túlélője miért tudott azonosulni egy másik félelmetes utazással.²⁶

De ezek a sorok szó szerint is az *Odüsszeiára* és Vergilius *Aeneisére* utalnak. Alexander Pope korabeli angol költő *Odüsszeia*-fordításában Agamemnón szelleme kérdezi Amphideon szellemét, az Odüsszeusz által megölt kérők egyikét: „Mely ok kényszerített oly sok és vidám embert, / Hogy melankolikus útjukon lefelé lépkedjenek? ...a viharos Neptunus dühe söpörte el / hirtelen életüket, a mélység alá süllyedve?” Homérosznál sok hasonló viharos utazás szerepel, melyeket az istenek szándékait firtató kérdések kísérnek. Még közvetlenebb tematikus kapcsolat rejlik Dryden *Aeneisének* elején, mely azzal kezdődik, hogy Juno megkéri Eoloszt, aki a szeleken és a hullámokon uralkodik, hogy pusztítsa el a trójaiak hajóját, akiket ő a „vándorló rabszolgák fájának” nevez. Eolosz ezt Boreasz, az északi szél segítségével meg is teszi. Végül Neptunusz lecsendesíti a hullámokat, Aeneas és trójai honfitársai pedig Líbiában kötnek ki – amelyet később „Africk” részének neveznek, és amely egyike a versben található számos észak- és kelet-afrikai népekre történő utalásnak.²⁷

A Hussey és Coffin kalandos utazásáról írt költemény jellemző Wheatley későbbi munkásságára is, amennyiben felhívja a figyelmet az ihletett költő közvetítő szerepére Isten és az

Donna Landry, aki Wheatley-t a kortárs szolgálány-költők kontextusában helyezi el, úgy jellemezte őt, mint aki a „kulturális hibriditást nagy intenzitással” valósítja meg. Landry: *The Muse of Resistance*, 247.

²⁶ Wheatley: *On Messrs. Hussey and Coffin*, 73–74. Ahogy Julian D. Mason megjegyzi, két utazásról szóló vers jelent meg az 1773-as *Poemsben*; egyikük, az „Ode to Neptune” szintén az „AE'lus”-t idézi. Az „Ocean” című kiadatlan vers (1773) szintén említi Boreast, és átvesz egy sort Pope *Iliász* fordításából. Mason: *Examples of Classical Myth*, 26.; Wheatley: *Complete Writings*, 41., 78–80., 185.

²⁷ *The Odyssey of Homer in the English Verse Translation by Alexander Pope*, 345.; *Virgil's Aeneid*, 6–8., 91., 101., 235., 305.

egyen között, egyszerre szerénykedve és felértékelve saját szerepét. A költő egy ilyen jelenet Pope/Homérosz-féle verziójában a halottakat kalauzolja; Dryden/Vergiliusnál pedig az isteneket, ami a legmagasabb rendű vallásos és közvetítő cselekedet. Wheatley változatában a költő és a közönség a traumára adott válaszként találják egymásra, valamint az antik kultúrán túlmutató kereszténység révén. Mégis, ez az egész vállalkozás a klasszikusokra való gondos építkezést tételezi – a klasszikusokra, akik Wheatley számára olyan világot és olyan tapasztalatot ábrázolnak, amely nemcsak analóg az ő saját utazásával, hanem egyúttal közvetlenül utal Afrikára, a rabszolgákra és a nőkre mint központi szereplőkre.²⁸

Ha alaposan megvizsgáljuk a rendelkezésünkre álló kontextuális információkat, azt látjuk, hogy a tizenhároméves Wheatley saját élethelyzetét írja le a versben. Az újságban megjelent vers előszavában leírta, hogy gazdája asztalánál felszolgálva hallotta Hussey és Coffin utazásának történetét – pontosan egy olyan lakoma jelenethez hasonlóan, ahol rabszolgák és költők is jelen voltak, és amely az *Odüsszeia* szövegében gyakorta ismétlődik. Ráadásul az általa megszólított kereskedők egyike, Nathaniel Coffin egy később határozottan rabszolgásággellenessé váló család tagja volt. Coffin rabszolgái, Tombo és Sapho – az előbbi afrikai névvel, a másik pedig egy görög költőnőről elnevezve – hamarosan összebarátkoztak egy James Somerset nevű rabszolgával. Somerset Coffin munkaadójának és vámhivatalnok kollégájának, Charles Steuartnak volt a tulajdona, aki magával vitte őt, amikor kiküldetésre ment Norfolkba, majd Bostonba, később pedig 1769-ben Londonba, ahol Somerset megszökött gazdájától, és a nagy próbaper, a Somerset kontra Stewart ügy jóvoltából bekerült a történelembe.²⁹

Wheatley azért választotta ezt az alkalmat, mert tudta, hogy költeményének kvéker szereplői az átlagosnál megértőbben viszonyulnak helyzetéhez, és talán még nyitottabbak is a számára nyújtható különleges státusz lehetőségére. Ami a legmeglepőbb ebben a költői stratégiában, az az azonosulás merészsége. Szerző, közönség és a vers szereplői egyazon keresztény és klasszikus társaságba kerülnek. A költészet ezeket a világokat egy egyetemes kultúrában kapcsolta össze. Wheatley elkötelezetten hisz a pogány világnézettől a keresztény világnézet felé való haladásban, és ebben az értelemben kétségtelenül „modern”, ám ezt oly módon teszi, hogy egyenlő versenyfeltételeket biztosít számukra. Az antik és a modern, valamint azok kapcsolatának a szakértőjévé válik.

Ha az ókori Földközi-tenger Wheatley számára Afrika helyét foglalja el, akkor költészete lehetővé teszi számunkra, hogy Afrikától való távolságtartását historizálóbbr módon értelmezzük. Wheatley Afrikához fűződő, verseiben kifejtett viszonyulása sok fejtörést okozott és sok spekulációra adott már alkalmat. Általában negatív módon értelmezik, aminek leghíresebb példája az „On Being Brought from AFRICA to AMERICA” című verséről az irodalmár Henry Louis Gates, Jr. értékelése, aki szerint az „az afroamerikai irodalom leggyalázatosabb verse”, mivel látszólag hálát ad a rabszolgaságért, melyet megtérésként ábrázol:

²⁸ A traumához lásd: Richards: *Phillis Wheatley*, 262. Wheatley akár magáról is beszélhetne, elképzelve magát a vers világában – mint vihartól sújtott hőst, mint a halottak hangját, mint az istenek szószólóját. Ennél azonban sokkal fontosabb, hogy miként irányítja az ókori utalásokat, az ókor jelenlétét, amit a maga számára természetesként kezel, ahogyan magától értetődőként teszi egyértelművé afrikai mivoltát az olvasó számára (a verset azzal az információval adták ki, hogy azt „néger lány” írta). Wheatley: *Complete Writings*, 73.

²⁹ Falino: *Lives Shaped by the Revolution*, 36–37.; Coffinra, Steuartra, Somersetre, Saphora, és Tambora lásd: Weiner: *Black Trials*, 71., 77.; Sword: *Remembering Dinah Nevil*, i. m.; Coffin levelei Steuarthoz, 1769. augusztus 7., 1770. október 12. *Charles Steuart Papers*, 2. tekercs, Rockefeller Library, Colonial Williamsburg Foundation, VA.

Pogány földemről engem irgalom hozott,
 És mit tudatlan lelkemnek tanított,
 Hogy létezik Isten, hogy *Megváltó* is van:
 Egykor a megváltást nem kerestem, és hogy létezik, nem tudtam.

Ugyanakkor Wheatley azonnal továbblép, hogy megkérdőjelezze olvasói rasszizmusát: „Némelyek megvetően nézik fekete fajtánkat, / 'Színük ördögi árnyalat'.” Ráadásul a legújabb értelmezés szerint egy erőteljesebb antirasszista kijelentés rejlik az utolsó pár mondatban: „A *Néger*ek, kik feketék, mint *Káin* – ne feledjétek, *Keresztények*, / Csiszolódhatnak és csatlakozhatnak az angyalok seregéhez.” (Kiem. az eredetiben.) Ha valaki odafigyel a dőlt betűkre, a hang inkább ironikus, mint könyörgő. De a vers közepének szó szerinti olvasatánál is el kell ismernünk, hogy a vers homlokterében azok bírálata áll, akik a fajra összpontosítanak. A versben egyedül a leendő keresztények azok, akik nem haladnak előre. A vers arra tesz kísérletet, hogy kezébe vegye az Afrika és Amerika értelmezése feletti ellenőrzést, és kimondja, hogy a faj statikus, történelmietlen gondolkodásmódot fejez ki a rabszolgasággal, a kereszténységgel és a civilizációval kapcsolatban. Wheatley Afrikához fűződő ambivalenciája pedig párhuzamba állítható kortársainak az ókori világgal kapcsolatos ambivalenciájával.³⁰

Valahányszor Wheatley megidézi Afrikát, 1767 után is mindig határozottan kétélű módon teszi. Az afrikai pogány elmaradottságról szóló feltételezéseket arra használja fel, hogy megkérdőjelezze a haladásról alkotott egyszerű elképzeléseket. „Etiópiákat kell dolgoztatnotok? / Örültök, ha valami jót tesztek?” – kérdezi a „Deism” című kiadatlan versben, egy korai művében, amely számos változaton ment keresztül, és egy öngyűlölő forgatókönyveként is értelmezhetnénk, ha nem végződne prózai dicséretben, ami pontosan úgy hangzik, mintha afrikai anyja a Naphoz intézett reggeli rítusának adaptációja lenne, ám egyszerre klasszicizálva és keresztényesítve: „Hadd adózzak, ó, te Örök, tisztelettel a hajnalfénynek, hogy kezdem dicséretedet, halandó por megteszi azt, amit a halhatatlanok aligha érthetnek meg.” A Napra mint Aurorára tett utalásokkal tele voltak a korabeli Homérosz és Ovidius fordítások: A *Metamorphoses*ben Aurora a háborúban elvesztett fiát gyászolja.³¹

Egy hasonló, később átdolgozott 1767-es versben, melyben a Harvard egyetem diákjaihoz intézett felhívást, a „tévedés legsötétebb éjszakájának fekete földjén / Ott, szent Kilenc! Számotokra nem találtak helyet, / Kegyelem szülője, 'a te Hatalmas kezéd / Hozott engem biztonságba sötét lakhelyemről”. A kereszténység megváltást jelent – ám egyben lehetővé teszi Wheatley számára a „szent”-nek számító klasszikus műzsákhoz való hozzáférést is. Ha ez Afrika megtagadását jelenti a kereszténység nevében, egyben feljogosítja őt arra, hogy közvetítsen *mindkét* ősi világ és a modern világ között.

³⁰ Wheatley: *Complete Writings*, 13.; Gates: *The Trials of Phillis Wheatley*, 71.; Cook–Tatum: *African American Writers*, 11.; Bynum: *Phillis Wheatley's Pleasures*, i. m. Az 1773-as *Poems* című kötetében Wheatley az 1767. évi utalását hazájára „a tévedés sötét földje”-ként átalakította – túlságosan közvetlenül utalt fajra? – a „tévedések és egyiptomi mélabú földjére”. Clay Bassard: *Spiritual Interrogation*, 43–44. Dwight McBride megjegyzi, hogy írásaiban Wheatley „nem Afrikát gyűlöli; a 'pogány' vagy 'egyiptomi' Afrikát gyűlöli”. McBride: *Impossible Witnesses*, 113. Joel Pace amellett érvel, hogy „a 'pogány' jelző finoman összekapcsolja Afrikát a görög és római pogány kultúrákkal”. Pace: *Journeys of the imagination*, 242.

³¹ *Ovid's Metamorphosis*, 439.; Pope: *Odyssey of Homer*, Books XIII–XXIV: 17., 238.; Pope: *Iliad of Homer*. 382.; Wheatley: *Complete Writings*, 70., 71., 105. Carretta a „Deism” című, 1767-es keltezésű írást a „Hussey és Coffin urakról” című előttré datálja, valószínűleg azért, mert ez utóbbi nem jelent meg a rhode islandi *Newport Mercury* című lapban az év december 15-ig.

Az elutasításnak és a felértékelésnek ez a kombinációja valójában az, amely perdöntő jelentőséggel bír. Amikor Wheatley megnyerte magának a transzatlanti közönséget a George Whitefield³² haláláról szóló versével, és nem sokkal később költeményeivel időnként bekapcsolódott a gyarmatokon folyó vitába, fokozatosan egyre inkább máshogy kezdett el írni Afrikáról. Lord Dartmouthhoz címzett, 1772-ben született versében az angolok azon feltételezéseit gúnyolta ki, miszerint az afrikaiak hazájukra mint egy „képzeltbeli boldog helyre” emlékeznek, hiszen az egy olyan hely, ahol az apák a rabszolga-kereskedelemnek köszönhetően elvesztik leányaikat. Nem ez az első utalás az apaságra a versben: Az első nyolc sorban, melyben Dartmouthnak a gyarmatok külügyminisztereként történt felemelkedését ünnepli és az ennek nyomán létrejövő lehetőségeket a gyarmati szabadságjogok megőrzésére, az új minisztert a béke, a szabadság „urá”-nak, „barátjának, [és] hírnöké”-nek nevezi. Wheatley továbbviszi a Dartmouth-hoz mint „zsoltárt éneklő” Lordhoz fűzött hazafias reményeket azzal, hogy ünnepli Új-Anglia újjáéledt szabadságjogait, majd ösztönösen megérzi, a jóságos Úr majd azon tűnődik, hogyan és miért érdeklí is ez Wheatley-t. Épp afrikai tapasztalata az, hangsúlyozza Wheatley, ami lehetővé teszi számára, hogy megértse mind a szabadságtól való megfosztottságot, mind azt a nemzedéki diskurzust, amelyen keresztül a hazafiak igyekeznek hatást gyakorolni a birodalmi politikára. Más szóval, a dicsőítő ének lehetővé teszi számára, hogy bírálja a rabszolgaságot, hogy részt vegyen a szabadságjogokról folyó angol-amerikai diskurzusban, és rendkívül éles eszűnek, valamint udvariasnak tűnjön.³³

Még ha figyelembe is vesszük, hogy Észak-Amerikában a 18. század végén megnőtt a fiatal nők jelentősége demográfiai és kulturális tekintetben, illetve a lázadás potenciális szimbólumaként és résztvevőiként, Wheatley figyelemre méltó kísérletet tett arra, hogy a rabszolgá-ellenességet összekapcsolja a hazafiak ügyével. Az anglo-amerikaiak szemérmes megszégyenítése, miközben dicséri a gyarmati minisztert, a nőiségére, valamint afrikai és rabszolga identitására épül. Az a kommentár, amellyel Thomas Woolridge Lord Dartmouth-hoz intézett levelében elküldte neki a költeményt, Wheatley tetteinek nemi szempontú értelmezését támasztja alá. Amikor Woolridge megjelent Wheatley-ék szalonjában, és megkérte Wheatley-t, hogy Phillis bizonyítsa be zsenialitását azzal, hogy írjon valamit ott helyben, Phillis azt válaszolta, hogy „akkor éppen nem ér rá, és aznap végig elfoglalt”, de Woolridge „javasolhat egy témát”, és reggel visszajöhet a versért. Itt az történik, hogy egy rabszolganő megfordítja a szituációt, úrinőként viselkedik, egyszerre ismerve el szolgavoltát és elbűvölve az előkelő látogatót, mivel olyasmit képes nyújtani, amit az akar.³⁴

³² Anglikán lelkész, a metodista egyház egyik alapítója, aki evangelizációs célból többször ellátogatott az Újvilágba a 18. század közepén a vallásos megújulási mozgalom keretében. [A fordító megjegyzése.]

³³ Wheatley: *Writings*, 130–131.; New York Journal, 1773. június 3. és Woolridge, Thomas levele Lord Dartmouth-hoz, 1772. november 24. Közli: Robinson: *Phillis Wheatley and Her Writings*, 388–389., 454.; Rezek: *The Print Atlantic*, 35. Vincent Carretta azzal magyarázza Wheatley bátorságát, hogy ismerte Mansfield Somerset-Steuart ügyben hozott döntését. Carretta: *Phillis Wheatley*, 119–133.

³⁴ Davidson: *Revolution and the Word*, i. m.; Stern: *The Plight of Feeling*, i. m.; Klepp.: *Revolutionary Conceptions*, i. m. Nyquist azzal zárja zsarnokság-ellenességről szóló tanulmányát, hogy Wheatley volt az első, aki „az államok közötti, a zsarnokság-ellenesség jegyében elítélt, szélsőségesen alárendelt politikai viszony igazságtalanságát közvetlen kapcsolatba hozta a rabszolgatulajdonnal, amely így szintén igazságtalannak tűnt”. Nyquist: *Arbitrary Rule*, 368. Woolridge levele Dartmouthhoz, 1772. november 24. Közli: Robinson (ed.): *Phillis Wheatley and Her Writings*, 453–454. Ennek az eseménynek az értelmezésére lásd: Waldstreicher: *The Wheatleyan Moment*, 522–527.

Wheatley ugyanis nem mindig a lány, a csodagyerek vagy a hivatásos női gyászoló szerepét öltötte magára – a románc stílusában is tudott játszani. 1775-ben egy brit tisztekkel folytatott verses párbeszédben elfogadta azok Afrikáról alkotott feminizáló, pásztori idillt festő olvasatát, melyben ő a kontinens bárdjaként jelent meg. Vergiliushoz, Horatiushoz és Alexander Pope-hoz hasonlóan ő is a pásztoridill iránti nosztalgiához nyúlt – részben azért, hogy kommentálja a háború hatásait, beleértve a rabszolgaságot is. Valójában ki a barbár egy háborúban álló világban? 1776 elején nem kis szarkazmussal csodálkozott „azon nemzetek viselkedésén, amelyek az evangélium isteni kinyilatkoztatásának kegyeltjei”, és kifejezte „aggodalommal vegyes felindulását e természetellenes polgári versengés végkimenetelét illetően”, egészen világosan megfogalmazva, hogy mi forog kockán, amikor megidézte a barbárság kísértetét. Előfordulhat, hogy a brit „uralomvágó” mások, az amerikaiak „nemzeti törekvéseinek büntetésére hivatott”, „bár nagyobb barbárság látszatát kelti, mint az emberiség civilizálatlan része”.³⁵

Végül Wheatley analógiák egyre bonyolultabb és összetettebb sorozatát viszi végig az idő, tér, birodalom, barbárság és szabadságjogok tekintetében, amelyek hasznosnak bizonyulnak az amerikai forradalommal és a rabszolgasággal való szembenézés során. Amennyiben – ahogyan utolsó, 1784-ben megjelent versében fogalmazott – „az újjászületett Róma fog törvényt adni Britanniának”, az mit jelenthet Afrika számára? A Lord Dartmouthhoz írt verséhez hasonlóan, ahol rabszolgáskorba taszítását egyértelműen a gyarmatosok elnyomásához hasonlította, hogy megmagyarázza, miért is tudja megérteni az utóbbiakat, Wheatley visszatérő témája itt is az analógiákra épülő háromszögelés – vagy az általa preferált, saját mesteriségét leíró legnépszerűbb kifejezéssel élve, a hasonlatok: „Néha egy hasonlat hozza el a győzelmet.” Mary Nyquist megfigyelése szerint a „hasonlat”, vagyis az analógia általi érvelés strukturálta a zsarnokság és a rabszolgaság viszonyáról folytatott kora újkori vitákat, különösen Milton idejében, aki Wheatley másik kedvenc költője volt. Ezeknek a zsarnokokról, urakról és rabszolgákról szóló hasonlatoknak a hatóereje egy nagyon fontos tényezőn alapult, amit a rabszolgasággal foglalkozó kortárs kutatások újfent megerősítettek, de amit az amerikai rabszolgatartók a rabszolgaság-ellenesség nyomán tagadni kezdtek: az amerikai faji alapú rabszolgaság kivételes, egyáltalán nem progresszív és egyáltalán nem időtlen jellegén. Az első, döntő fontosságú lépés az a felismerés volt, hogy – amint Miller állítja – „az ókori mediterrán térségre vonatkozólag [...] több releváns analógiát találhatunk Afrikában, mint a modernkori Amerikában”. Afrika és az atlanti-térség Amerikájának kapcsolata ugyan párhuzamba állítható a klasszikus és a modern világ kapcsolatával, de nem egyszerűen a fejlődés vagy meghaladás mintázatát mutatja.³⁶

A következmények meghökkentőek lehettek – ezért is figyelhető meg, hogy az antikról és a modernről szóló vita később is népszerűnek és hasznosnak bizonyult. Ha valaki azt állította, hogy a modern felsőbbrendű, akkor az „antik” gyakorlatokat, például a rabszolgaságot védők megszégyenülhettek. Ha pedig valaki úgy gondolta, hogy az antik követésre méltó

³⁵ Wheatley: *Complete Writings*, 40., 83–87.; Wheatley levele Obour Tanner-hez, 1776. február 14. In: *The Hand of America's First Black Female Poet*, i. m.

³⁶ Wheatley: *Liberty and Peace*. In: *Complete Writings*, 101.; Wheatley: *America*. In: *Complete Writings*, 75. Fontosnak tűnik ebben az összefüggésben, hogy ebben a befejezetlen mini-epikus versben a következő sor – a hasonlat – kifejezetten utal a nembeliségre: „Egy bizonyos hölgynek volt egy egyetlen fia”, ami utalás Britanniára és Amerikára, valamint Máriaára és Jézusra. Nyquist: *Arbitrary Rule*, 162–169. Wheatley Miltonnal való kapcsolatára lásd: Loscocco: *Phyllis Wheatley's Miltonic Poetics*, i. m.; Wilburn: *Preaching the Gospel of Black Revolt*, 57–93.; Miller: *Slavery as a Historical Process*, 98.

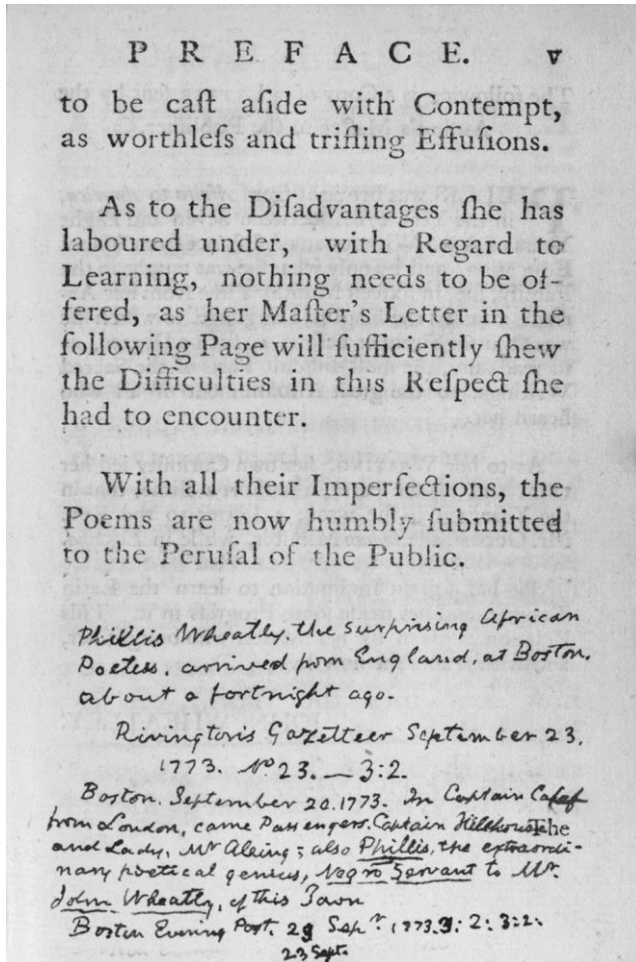
modellt jelent, vagy legalábbis bizonyos vonatkozásokban nem rosszabb, akkor a jelenkorral való összehasonlítás indokoltá vált – és „az emberiség civilizálatlan része”, beleértve Afrikát is, a disputa részévé válhatott. Wheatley éppen ilyen összehasonlítást tett Occomnak írt levelében, amely alig egy hónappal a megírása után széles körben ismertté vált. A „modern egyiptomiakra” való hivatkozás és az, hogy a „mieinknek” nevezte őket, az amerikai rabszolgáság kérdését vetette fel és annak modernségét. Wheatley úgy vélte, a rabszolgáság szorosan kötődött ahhoz, amit Amerika jelentett, és így annak jövőjéhez is.

Ezek gyakorlati, személyes, ugyanakkor ideológiai kérdések is voltak. A Bostonban élő Phillis Wheatley-nek a rabszolgáság lehetséges javulásának és terjedésének dilemmájával kellett megküzdenie – vagyis azzal, hogy a rabszolgáság láthatólag régóta dacol az idővel, valójában ciklikusan változik a birodalmak történetében, modern amerikai apoteózis viszont a faji tényezőre alapozott. A történészek többek között azért fordultak el Wheatley kutatásától, mert az ő tapasztalata nem az ültetvényes rabszolgásra jellemző tipikus vonásokat mutatja. Az ő rabszolgasorsa inkább az ókori rabszolgáság bizonyos jegyeit mutatja. Úgy tanították, mintha családtag lenne; képességeinek köszönhetően felszabadították. Képzeletünket annyira meghatározza a klasszikus előzmények későbbi, a déli rabszolgatartók általi felhasználása, valamint az afrikai rabszolgáság jellegéről és az afrikaiak rabszolga-kereskedelemben játszott szerepéről folytatott csatározások, hogy elfelejtjük az alapvető különbségeket az antik vagy hagyományos rabszolgáság és annak észak-amerikai változata között. Afrikában és az antik világban a rabszolgáság lehetett brutális és általános, de nem volt faji alapú, és a rabszolgák, különösen a római világban, szabaddá válhattak, vagy gyakrabban váltak szabaddá. Valójában úgy tűnik, Homéroszt az foglalkoztatta, hogy az emberek miként válnak rabszolgává, majd pedig szabaddá.³⁷

De éppen ez az, ami miatt Wheatley fenyegedést jelentett az amerikai forradalmárok számára, mégpedig olyannyira, hogy a bostoni patrióta újságok és nyomdászok, érdekes módon, épp 1772 körül már nem közölték műveit. Nem csak arról van szó, hogy bebizonyította, az afrikaiak tudnak, mert képesek verset írni, így a faji hovatarozás a rabszolgáság igazolásaként csupán hazugság. Hanem arról is, hogy bebizonyította: éppen azért volt a modern kori, amerikai rabszolgáság rosszabb, mint annak antik válfaja, mert nem ünnepelte, sőt nem is szabadította fel az olyan rabszolgákat, mint Wheatley. Azt a lehetőséget vetette fel, hogy Amerikában a történelem visszafelé halad, nem pedig előre. Számtalan módon jelezte ennek következményeit, még akkor is, amikor a kommunikációs csatornákat a birodalmi vitában részt vevő mindkét oldal irányában nyitva hagyta. A *Poems on Various Subjects, Religious and Moral* (1773) című művének londoni recenzense úgy regisztrálta ezeket a lehetőségeket, hogy az első bekezdésben azon gúnyolódott, hogy Wheatley a napfény képeit túlzottan is afrikai és nem igazán klasszikus módon használja. („Homérosz és Hésziodosz Meles hűvös és mérsékelt levegőjét lélegezte be, a görög és római költők és hősök pedig nem igazán ápoltak bensőséges kapcsolatot a Nappal.”) Végül azzal fejezte be írását, hogy milyen rossz fényt vet „a bostoniakra” és „szabadsághoz kötődő elveikre”, hogy még egy „csupán utánzó” afrikai költőt is rabságban tartanak. Néhány hónappal később Thomas Day „A haldokló néger” című népszerű rabszolgáság-ellenes versének második kiadásához írt előszavában (1774)

³⁷ Bradley: *Slavery and Society at Rome*, 4.; Joshel: *Slavery in the Roman World*, 41.; DuBois: *Slavery: Antiquity and Its Legacy*, 101.; Andreau–Descat: *The Slave in Greece and Rome*, 10., 25.; Knapp: *Invisible Romans*, 172–194.; McKee: *Slavery*, 892–893.

hasonlóképpen ostromozta az amerikaiak „következetlenségét”, kijelentve, hogy rosszabbak ők, mint a spártaiak.³⁸

1. kép:

Phillis Wheatley: *Poems on Various Subjects, Religious and Moral*.
London: Library of Congress, 1773.

Ezért építette fel Thomas Jefferson *Jegyzetek Virginia államról (Notes on the State of Virginia)* című művének „Manners” című fejezetét a Wheatleyt illető híres, vitriolos kritikája köré: „A vallás valóban megteremtette Phillis Whately-t, de költőt nem tudott teremteni. A neve alatt kiadott művek kritikán aluliak. A *Dunciad* hősei olyanok számára, mint

³⁸ Bradley: *Slavery, Propaganda, and the American Revolution*, 103–106. Henry Louis Gates, Jr. faji jellegű szempontokkal indokolta, amikor Wheatley helyét újradefiniálta az afroamerikai irodalomtörténetben. Gates: *Figures in Black*, 61–80.; Gates: *The Signifying Monkey*, 129–130.; *Monthly Review*, vol. 49. (1773. december) 457–459, repr. in: Isani (ed.): *The British Reception of Wheatley's Poems on Various Subjects*, 147–148.; Slauter: *The State as a Work of Art*, 192.; Carey: *A Stronger Muse*, 131–132.

Hercules a *Dunciad* szerzője számára.” Jefferson könyvgyűjteményében, melyet 1815-ben az amerikai Kongresszusi Könyvtárnak adott el, szerepelt egy példány Wheatley *Poems* című kötetéből. Az 1867-es bélyegzővel ellátott könyvtári példányban a Jefferson kézírásának tűnő széljegyzetek arra utalnak, hogy gondosan nyomon követte Wheatley újságokban való megjelenését 1773 végén. (Lásd az 1. képet.) Az, hogy Wheatley nevét egy jó évtizeddel később elírta a *Jegyzetek*ben (ahogy másképp ugyan, de az 1815-ös könyvkatalógusában is), lehet, hogy freudi tévedés, de valószínűnek tűnik, hogy Jefferson tisztában volt azzal, hogy mit csinál, és a gúnyos stílust is, ahogy azt tette, szándékosan választotta. Ahogy Peter Dorsey állítja, „egyértelműen fenyegetve érezte magát”.³⁹

Wheatley csak néhány sort foglal el ebben a hosszadalmas, az amerikaiak védelmében írott szöveg centrumában, de valójában minden róla szól, és ezt transzatlanti hírneve indokolta. Ő a negatív bizonyíték: Elutasításának gyorsasága retorikai jellegű és lényeges az érvelés szempontjából. Költészete pusztán vallásos, nem klasszikus; áleposz, nem eposz. Az Alexander Pope-hoz és a Pope által fordított költőkhöz – Homéroszhoz, Horatiushoz – fűződő kapcsolata elkerüli a figyelmet. Az alantas stílusú viccelődés Pope-pal és az ő *Dunciad*-jával (Wheatley a Pope által kigúnyolt írókhoz úgy viszonyul, mint a püpos Pope Herkuleshez) megidéri Jefferson hosszas támadását a *Jegyzetek* korábbi fejezeteiben Comte de Buffon és Abbé Raynal széles körben ismert természetrajzaiban megfogalmazott felfogás ellen, miszerint az Újvilágban az emlősök degenerációja ment végbe – egy olyan degeneráció, melyet ők a gyarmatosok gyakorlatában értek tetten, nem utolsósorban a rabszolgaság sokkoló újjáélesztésében. Buffon és Raynal felhívása „egy fekete Spartacus” feltűnésére, aki majd eltörli az újvilági rabszolgaság bűneit, minden bizonnyal táplálta Jefferson elképzelését arról, hogy mit jelenthet egy rabszolga költő számára a római klasszikusokhoz fűződő közvetlen vagy akár áttételes kapcsolat.⁴⁰

Jefferson valójában klasszikus kontextusban taglalja hosszasan Wheatley-t és az afrikai rabszolgaságot; ám a feje tetejére állítva, elidegenítve a költőnőtől és a verseitől, mivel a görögök és a rómaiak ellentétéként mutatja be őt. Jefferson összeveti a római rabszolgaság és a római rabszolgák irodalmi teljesítményét Wheatley-ével és kortársa, Ignatius Sanchóéval, amivel megfordítja az ókori és a modern rabszolgaság Montesquieu által elvégzett összehasonlításának rabszolgaságellenes következtetéseit, a francia gondolkodó ugyanis elítélte az újvilági rabszolgaság faji alapú legitimációját. A Wheatley-t és más fekete írókat pusztán utánzóknak és így alsóbbrendűeknek beállító diskurzus pusztító következményekkel jár,

³⁹ Jefferson: *Notes on the State of Virginia*, 178.; *Thomas Jefferson's Library*, 117.; *Catalogue of the Library of Thomas Jefferson*, 4: 491 („Wheatley”); Wheatley: *Poems on Various Subjects, Religious and Moral*, i. m. v. Library of Congress; Dorsey: *Common Bondage*, 174. Vincent Carretta szóbeli közlése szerint a Jefferson által elkövetett helyesírási hiba az olyan, egymáshoz hasonló nevek korabeli kiejtését tükrözheti, mint a „Whately” és a „Wheatley”. A kutatók körében köztudott, hogy Jefferson nem volt következetes a helyesírás terén. Mégsem láttam egyetlen más kortársánál sem, hogy helytelenül így írta volna Wheatley nevét. Természetesen élt egy híres Whately: az 1772-ben elhalálozott Thomas Whately, a *Stamp Act* (Bélyegtörvény) megalkotója, gyarmatokért felelős államtitkár-helyettes Lord North miniszterelnöksége alatt, a híres Hutchinson levelek címzettje, az amerikai hazafiak által mélységesen megvetett személyiség. William H. Robinson szerint Jefferson Kongresszusi Könyvtárban található példánya, melyet 1773-ban Londonban adtak ki, szintén helytelenül írja Wheatley nevét. Ez a példány azonban nem, és amint az 1. képen láthatjuk, a Kongresszusi Könyvtárból származó Wheatley-kötet tulajdonosa helyesen másolta ki a költőnévét az újságokból. Robinson: *Phillis Wheatley: A Bio-Bibliography*, XV.

⁴⁰ Jefferson: *Notes on the State of Virginia*, 178–179.; Winterer: *The Mirror of Antiquity*, 31–35.; Spahn: *Thomas Jefferson*, 252. 18. jegyzet; Howell: *Against Self-Reliance*, 52–53.; Iannini: *Fatal Revolutions*, 232–234.

tekintve Jefferson téziséét arról, hogy a modern kori fekete rabszolgáság humánusabb és szeledebb, mint a római, és csak átmeneti, lemosható folt a virginiai és amerikai jellem. Az észak-amerikai rabszolgatartó uralom állítólagos humánus jellege az afrikai génusz lebecsülését alapozza meg, aki egymagában álló nőként vált rabszolgáságelles érvvé.

Emily Greenwood találóan fogalmaz a Wheatley-t elutasító általános hagyománnyal kapcsolatban: „Abból látható, hogy alaposan és igazán marginális helyzetbe szorítottak, hogy még neoklasszicizmusodat is közvetett forrásból táplálkoznak tartják.” Am ebben a tekintetben az, hogy Jefferson még csak a neoklasszikusra való ambíciót sem ismeri el „a neve alatt kiadott művek” szókapcsolat használatával, arról árulkodik, milyen nagy a tét. A legbeszedesebb aspektus talán az, ahogyan Jefferson Terentius afro-római rabszolga költőt mint előzményt kezeli – amennyiben az ember ismeri Terentiust, ahogy a kortársak ismerték. Jefferson nem mondja el nekünk, hogy Wheatley Terentius babérajaira tör: Azért nem teheti, mert Wheatley-t pusztán vallásos írónak bélyegezte. (Terentius verses színművei pedig egyenesen trágarak). Ehelyett azt állítja, hogy Terentius nem bizonyít semmit a fekete rabszolgáságról, mivel „a fehérek fajához tartozott” – ez a feltételezés még ma is vitatott. Ráadásul figyelmen kívül hagyja egyéb kulcsfontosságú dimenzióját is annak, hogy Wheatley Terentiusszal mint rabszolgával és mint (a könyve első verséhez fűzött lábjegyzetben írja) saját magához hasonlóan „születésénél fogva afrikai”-val azonosítja magát: Terentiust is azzal vádolták, hogy írásaihoz segítséget kapott, ám később tisztázták e vád alól és ünnepelték; továbbá ő szabadságát a tollával érdemelte ki. Wheatley azoknak a klasszikus-férfi-felszabadított írók hagyományában helyezte el magát, akiknek politikusokról, valamint a rabszolgák és rabszolgatartók viszonyáról volt mondanivalójuk. Jefferson azzal folytatja, hogy elvitatja a néhány afrikai férfi vagy nő rabszolga képességét arra, hogy a *respublica litteraria* közösségének részévé váljanak, s tagadja, hogy bármely görög vagy római példa a történelemből vagy irodalomból releváns lenne az afrikai rabszolgák egyenlőségen alapuló felszabadítása tekintetében. Elismeri, valóban lehet, hogy Homérosznál Eumaeus a rabszolgáságra mint az emberrel való puszta pazarlásról panaszkodik (Pope fordítását idézve), de csak azért, hogy utána rögtön megjegyezze: „...a rabszolgák, akikről Homérosz beszél, fehérek voltak.”⁴¹

Végző soron Jefferson a rabszolgáság és a modernitás időbeli és térbeli kérdéseit a faji kérdésben oldja fel – ami a modern amerikai rabszolgáság jellemzője. Úgy tűnik, Phillis Wheatley után Jeffersonnak reagálnia kellett a faji kérdésre (és a *Jegyzetek* egy későbbi részében, tekintettel a mű nemzetközi közönségére, az esetleges rabszolgafelszabadítás ígérete és a rabszolgáság igazságtalan mivoltának beismerése is olvasható) az erényes virginiai-amerikai identitás megalapozása érdekében. Wheatley nem faji jellegű, keresztény, univerzalisztikus, neoklasszikus, női rabszolgáság-ellenes álláspontja elfogadhatatlan számára – ugyanis Jeffersonnak arra volt szüksége, hogy az univerzalizmus, a klasszikus újjászületés és a zsarnokság-ellenesség képviselőjét az amerikaiak számára tartsa fenn. Jefferson formálódó világában kizárólag a természeti tényezőként értelmezett faj gyűrheti le a gyarmati és a nemzeti fejlődés korai szakasza alsóbbrendűségének gyanúját – vagyis nem más, mint az amerikai nemzeti lét feltételezett módon nem birodalmi (és prognosztizáltan rabszolgáság utáni) változata, melyet Jefferson igyekezett előrevetíteni. Ha Wheatley valóban költő, akkor azok az érvek, melyek szerint Amerika az európai korrupcióval szemben az épülést, a szelektív „ellenkulturális” klasszikus megújulást jelenti, a rabszolgáság miatt nem állják meg a helyüket, legalábbis egyelőre még nem; ha az emberek hallgatnak Wheatley-re, akkor az amerikai

⁴¹ Greenwood: *The Politics of Classicism*, 165.; Wheatley: *To Maecenas*. In: *Complete Writings*, 10.; Terentius: *The Comedies*, 101. 316. jegyzet; Bennett. *Phillis Wheatley's Vocation*, i. m.; Davidson: *Breeding*, 162.; Jefferson: *Notes on the State of Virginia*, 180.

forradalmárok nem „taszították le az ókoriakat piederstáljukról, és nem foglalták el helyüket”, ahogy Carl J. Richard összegzi az alapítók törekvéseit, hacsak nem az ókoriak másik csoportjáról, a barbárokról és a spártaiakról van szó. És a legjobb módja annak, hogy valami mást csináljanak Wheatley-ből, mint az, ami, az lehet, hogy a nemzetközi közönséget elfordítsa tőle, vagy az ne gondoljon arra a világra, ami őt létrehozta, hanem faji hovatarozását jámborságának eltűzött ábrázolásának kontextusában, női gyarlóságként olvassa. Amikor Jefferson Pope-ot, Terentiust és Homéroszt a sajátjává és nem Wheatley-évé teszi, pontosan Wheatley művészetének és politikájának alapjait tagadja, azt feminizált vallássá redukálja, amiről a *Jegyzetek* egy másik fejezetében már kifejtette, hogy el kell választani a valóban politikai kérdésektől. Jefferson megmutatja, hogy valójában mekkora volt a tét a látszólag irodalmi kérdésekben, és hogy az amerikai függetlenség szegregált és nemek mentén húzóó határai nem voltak maguktól értetődőek. Újra írásba kellett azokat foglalni, részben azért, mert Phillis Wheatley korábban átírta őket.⁴²

A patrióta mozgalom és általa a szabadságjogok követelése extra töltetet adott annak az észszerű kérdésnek, hogy az amerikai gyarmatosítók a háborúk és a felerősödött rabszolgakereskedelelem következtében valójában barbárok-e – azaz mindenféle negatív szempontból régiek. Egy afrikai nő nyilvánosság előtti bekapcsolódása az antikról, a modernekről, az afrikaiakról és az amerikaiakról folytatott diszkusszióba, olyan tájékozottsággal, amint azt Wheatley tette, önmagában hozzájárult a kulturális és politikai válság kialakulásához, legalább annyira, mint a Somerset-ügy. Nem csoda, hogy Jefferson 1774 körül elkezdte tagadni a klasszikus precedensek jelentőségét a közügyek tekintetében, amellet kardoskodva, hogy a klasszikusok használata teljesen magánjellegű és az otthon világához tartozik – ahogyan az is az lenne, ha ültetvényes társai elkezdenének foglalkozni a nőkkel és magával a rabszolgasággal.⁴³

Nem tudjuk Whitney-t történelmi személyiségként teljesen megérteni vagy értékelni, amíg fel nem ismerjük az okok lenyűgözó sokaságát, amiért Jefferson erejét gyengítő tényező. Ennek oka nem csupán az, hogy afrikai és rabszolga, aki ír, költő, sőt keresztény költészetet művel, hanem az, hogy neoklasszikus költészetet művelt, amivel titokban (vagy hasonlatok révén) becsempészte költészetébe afrikai és női tapasztalatait a világi és a vallási élet különböző aspektusai, a forradalom politikája vonatkozásában.

Wheatley felemelkedése és beavatkozása a rabszolgaságot érintő politikába, több olyan pillanattal együtt, amikor feketék részt vettek a birodalmi küzdelemben, olyan pillanat, ahol egymást megalapozó angol-amerikai mítoszok és ezzel együtt az általuk fenntartott gyarmati struktúrák kezdtek leomlani, amikor – Pocock kifejezésével élve – a szabadságokat létrehozó tényezőket kezdtek úgy érzéklni, mint amelyek fenyegetik azokat. Az, hogy egy nő jelentős szerepet játszott ebben a folyamatban, befolyásolhatja az amerikai forradalomról alkotott felfogásunkat.

A birodalom problémája Bostonból, Norfolkból vagy Londonból nézve, elválaszthatatlannak bizonyult a rabszolgaság kérdésétől. A forradalomhoz vezető és a forradalomból kivezető utakról szóló történelmi elemzéseknek számot kell adniuk az eredményekről – nem pusztán ünnepleni, elvetni vagy mentegezni azokat. A birodalom, a republikanizmus és a rabszolgaság kölcsönösen összefüggtek egymással. Mansfield döntése a Somerset kontra Stewart ügyben ennek az egyik indikátora; Wheatley színrelépése röviddel utána pedig egy másik. James Somerset kettejükét személyes és politikai tekintetben is összekötötte, és

⁴² Wood: *Prologue*, 15.; Richard: *Greeks and Romans Bearing Gifts*, IX.

⁴³ Shalev: *Thomas Jefferson's Classical Silence*, i. m.; Onuf: *Ancients, Moderns*, i. m.; Lewis: *Pursuits of Happiness*, i. m.; Young: *Domesticating Slavery*, i. m.

Jefferson, lévén Jefferson, ezt felismerte, még ha egy évtized is – valamint a kontinentális hadsereg győzelme és talán Wheatley 1784-ben bekövetkezett halála is, miközben Jefferson a *Jegyzetek* javított változatán dolgozott – kellett ahhoz, hogy papírra vetve a saját megalégedésére oldja meg ezt a kérdést. Wheatley elég ideig élt ahhoz, hogy egy Jeffersonétől meglehetősen eltérő posztkoloniális identitást javasoljon Amerikának. Még ha az amerikai forradalom története Jefferson valós és imaginárius győzelmeinek története kell is hogy legyen, mindaddig nem lehet pontos a történet, amíg nem mutatja meg, hogy Phillis Wheatley és James Somerset tulajdonképpen néhány kulcsfontosságú csatateret választott ki versben, illetve a tárgyalóteremben sok évvel azelőtt, hogy rabszolgatársaik Dunmore⁴⁴ vagy Washington seregeit választották.

Fordította: VAJDA ZOLTÁN

BIBLIOGRÁFIA

Levéltári források

Rockefeller Library, Colonial Williamsburg Foundation, VA. *Charles Steuart Papers*, 2. tekercs

Nyomtatott források

- Brace, Jeffrey: *The Blind African Slave: Memoirs of Boyereau Brinch, Nicknamed Jeffrey Brace*. Ed. Winter, Kari J. Madison: The University of Wisconsin Press, 2005.
- Catalogue of the Library of Thomas Jefferson*. Ed. Sowerby E. Millicent (comp.) Charlottesville: University Press of Virginia, 1983.
- Horace: *The Complete Odes and Epodes*. Trans. David West. Oxford: Oxford University Press, 1997.
- Jefferson, Thomas: *Notes on the State of Virginia with Related Documents*. Ed. Waldstreicher, David. Boston: Bedford/St. Martins, 2002.
- Odell, Margaretta: *Memoir*. In: *Memoir and Poems of Phillis Wheatley, a Native African and a Slave*. Boston: George W. Light, 1834.
- Ovid: *Heroides*. Trans. Harold Isbell, Rev. ed. New York: Penguin, 2004.
- Ovid's Metamorphosis in Fifteen Books*. Ed. Garth, Samuel et al. New York: Heritage Press: 1961.
- Pope, Alexander: *The Odyssey of Homer*. Ed. Mack, Maynard. 2 vols. New Haven: Yale University Press, 1967.
- Slave Trade Letters Collection, Medford Historical Society, <http://www.medfordhistorical.org/collections/slave-trade-letters/>
- Terentius: *The Comedies*. Trans. Peter Brown. New York: Oxford University Press, 2006.
- The Hand of America's First Black Female Poet*. <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=5021077>
- The Illiad of Homer. Translated by Alexander Pope*. Ed. Shankman, Steven. London: Penguin, 1996.
- The Odyssey of Homer in the English Verse Translation by Alexander Pope*. New York: Heritage Press, 1942.
- The Satires of Horace and Persius*. Ed. Rudd, Niall. (1973) Rev. ed. New York: Pentuin, 1987.
- Thomas Jefferson's Library: A Catalog with the Entries in His Own Order*. Ed. Gilreath, James – Wilson, Douglas L. Washington: United States Government Printing Office, 1989.
- Virgil: *The Eclogues*. Trans. Guy Lee. New York: Penguin, 1984.
- Virgil's Aenei. Translated by John Dryden*. Ed. Keener, Frederick M. New York: Penguin, 1997.
- Wheatley, Phillis: *Poems on Various Subjects, Religious and Moral*. London, 1773.

⁴⁴ Virginia gyarmat kormányzója a forradalom idején, aki a hazafiak ellenállását rabszolgáik felszabadításával remélte meggyengíteni. [A fordító jegyzete.]

Wheatley, Phillis: *Complete Writings*. Ed. Carretta, Vincent. New York: Penguin, 2001.

Szakirodalom

- Abrahams, Roger D.: *The Man-of-Words in the West Indies*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1983.
- Abrahams, Roger D.: *Singing the Master: The Emergence of African American Culture in the Plantation South*. New York: Pantheon Books, 1992.
- Akers, Charles: 'Our Modern Egyptians': Phyllis Wheatley and the Whig Campaign against Slavery in Revolutionary Boston. *Journal of Negro History*, vol. 60. (1975) No. 3. 297–310.
doi.org/10.2307/2716901
- Alston, Richard: *Introduction: Reading Ancient Slavery*. In: Alston, Richard – Hall, Edith – Proffitt, Laura (eds.): *Reading Ancient Slavery*. London: Bristol Classical Press, 2011. 3–40.
- Andreau, Jean – Descat, Andre: *The Slave in Greece and Rome*. Trans. Marian Leopold. Madison: The University of Wisconsin Press, 2011.
- Backscheider, Paula: *Eighteenth-Century Women Poets and Their Poetry*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2005. doi.org/10.1353/book.3371
- Bailey, Anne: *African Voices of the Atlantic Slave Trade: Beyond the Silence and the Shame*. Boston: Beacon Press, 2005.
- Bailyn, Bernard: *The Ideological Origins of the American Revolution*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 1967.
- Baptist, Edward E.: *The Half Has Never Been Told: Slavery and the Making of American Capitalism*. New York: Basic Books, 2014.
- Barry, Boubacar: *Senegambia and the Atlantic Slave Trade*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. doi.org/10.1017/CBO9780511584084
- Baum, Robert M.: *Shrines of the Slave Trade: Diola Religion and Society in Precolonial Senegambia*. New York: Oxford University Press, 1999. doi.org/10.1093/oso/9780195123920.001.0001
- Bennett, Paula: *Phyllis Wheatley's Vocation and the Paradox of the 'Afric Muse'*. *PMLA*, vol. 113. (1998) No. 1. 64–76. doi.org/10.2307/463409
- Blackburn, Robin: *The Making of New World Slavery: From the Baroque to the Modern, 1492–1800*. New York: Verso, 1998.
- Bradburn, Douglas: *The Visible Fist: The Chesapeake Tobacco Trade in War and the Purpose of Empire, 1690–1715*. *William and Mary Quarterly*, vol. 68. (2011) No. 3. 361–386.
doi.org/10.5309/willmaryquar.68.3.0361
- Bradley, Keith: *Slavery and Society at Rome*. New York: Cambridge University Press, 1994. doi.org/10.1017/CBO9780511815386
- Bradley, Keith: *Slavery in the Roman Republic*. In: Bradley, Keith – Cartledge, Paul (eds.): *The Cambridge World History of Slavery, Vol. I: The Ancient Mediterranean*. New York: Cambridge University Press, 2011. 241–264. doi.org/10.1017/CHOL9780521840668
- Bradley, Patricia: *Slavery, Propaganda, and the American Revolution*. Jackson: University Press of Mississippi, 1998.
- Brewer, Holly: *Subjects by Allegiance to the King? Debating Status and Power for Subjects—and Slaves—Through the Religious Debates of the Early British Atlantic*. In: Thompson, Peter – Onuf, Peter S. (eds.): *State and Citizen: British America and the Early United States*. Charlottesville: University of Virginia Press, 2013. 25–51.
- Brooks, George E.: *Eurafricans in West Africa: Commerce, Social Status, Gender, and Religious Observance from the Sixteenth to the Eighteenth Century*. Athens: Ohio University Press, 2003.
- Brooks, Joanna: *Our Phillis, Ourselves*. *American Literature*, vol. 82. (Mar. 2010) No. 1. 1–28.
doi.org/10.1215/00029831-2009-067
- Brown, Christopher Leslie: *Moral Capital: Foundations of British Abolitionism*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2006.
- Brown, Vincent: *The Reaper's Garden: Death and Power in the World of Atlantic Slavery*. Cambridge: Harvard University Press, 2010. doi.org/10.2307/j.ctv1r4xd4j

- Buehner, Henry N.: *Mansfieldism: Law and Politics in Anglo-America, 1700–1865*. Doktori értekezés, Temple University, 2014.
- Bynum, Tara: *Phillis Wheatley's Pleasures*. Common-place, vol. 11. (2010) No. 1, <http://www.common-place.org/vol-11/no-01/bynum>
- Byrd, Alexander X.: *Captives and Voyagers: British Migrants Across the Eighteenth Century Atlantic World*. Baton Rouge: Louisiana State University Press, LA, 2008.
- Carey, Brychan: *A Stronger Muse: Classical Influences in Eighteenth-Century Abolitionist Poetry*. In: Hall, Edith – Alston, Richard – McConnell, Justine (eds.): *Ancient Slavery and Abolition: From Hobbes to Hollywood*. New York: Oxford University Press, 2011. 125–152. doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199574674.003.0005
- Carretta, Vincent: *Phillis Wheatley: Biography of a Genius in Bondage*. Athens, GA: The University of Georgia Press, 2011. doi.org/10.1353/book35489
- Cavitch, Max: *American Elegy: The Poetry of Mourning from the Puritans to Whitman*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2006.
- Cavitch, Max: *The Poetry of Phillis Wheatley in Slavery's Recollective Economies, 1773 to the Present*. In: Cottenet, Cecile (ed.): *Race, Ethnicity, and Publishing in America*. London: Palgrave Macmillan, 2014. 221–227. doi.org/10.1057/9781137390523_10
- Clay Bassard, Kimberley: *Spiritual Interrogation: Culture, Gender and Community in Early African American Women's Writings*. Princeton: Princeton University Press, 1999. doi.org/10.1515/9781400822591
- Cook, William W. – Tatum, James: *African American Writers and the Classical Tradition*. Chicago: University of Chicago Press, 2010. doi.org/10.7208/chicago/9780226789989.001.0001
- Curtin, Philip D.: *Economic Change in Precolonial Africa: Senegambia in the Era of the Slave Trade*. Madison: The University of Wisconsin Press, 1975.
- Davidson, Cathy N.: *Revolution and the Word*. New York: Oxford University Press, 1986.
- Davidson, Jenny: *Breeding: A Partial History of the Eighteenth Century*. New York: Columbia University Press, 2009. doi.org/10.7312/davi13878
- Davis, David Brion: *The Problem of Slavery in Western Culture*. Ithaca: Cornell University Press, 1966.
- Davis, David Brion: *Slavery and Human Progress*. New York: Oxford University Press, 1984.
- Davis, David Brion: *Challenging the Boundaries of Slavery*. Cambridge: Harvard University Press, 2003. doi.org/10.4159/9780674030251
- Davis, David Brion: *Inhuman Bondage: The Rise and Fall of Slavery in the New World*. New York: Oxford University Press, 2006. doi.org/10.1093/oso/9780195140736.001.0001
- Davis, David Brion: *The Problem of Slavery in the Age of Emancipation*. New York: Alfred A. Knopf, 2014.
- Deutsch, Helen: *Resemblance and Disgrace: Alexander Pope and the Deformation of Culture*. Cambridge: Harvard University Press, 1996. doi.org/10.4159/harvard.9780674419179
- Diptee, Audra A.: *African Children in the British Slave Trade During the Late Eighteenth Century*. *Slavery and Abolition*, vol. 27. (2006) No. 2. 183–196. doi.org/10.1080/01440390600765458
- Donoghue, John: 'Out of the Land of Bondage': *The English Revolution and the Atlantic Origins of Abolition*. *American Historical Review*, vol. 115. (2010) No. 3. 943–974. doi.org/10.1086/ahr.115.4.943
- Dorsey Peter A.: *Common Bondage: Slavery as Metaphor in Revolutionary America*. Knoxville: University of Tennessee Press, 2009.
- Drescher, Seymour: *The Mighty Experiment: Free Labor Versus Slavery in British Emancipation*. New York: Oxford University Press, 2002. doi.org/10.1093/oso/9780195093469.001.0001
- DuBois, Page: *Trojan Horses: Saving the Classics From Conservatives*. New York: New York University Press, 2001.
- DuBois, Page: *Slaves and Other Objects*. Chicago: The University of Chicago Press, 2008.
- DuBois, Page: *Slavery: Antiquity and Its Legacy*. New York: Oxford University Press, 2009. doi.org/10.5040/9780755610464

- Edelstein, Dan: *The Enlightenment: A Genealogy*. Chicago: University of Chicago Press, 2010. doi.org/10.7208/chicago/9780226184500.001.0001
- Eltis, David: *The Volume and Structure of the Transatlantic Slave Trade*. William and Mary Quarterly, vol. 58. (2001) No. 1. 17–46. doi.org/10.2307/2674417
- Falino, Jeanine: *Lives Shaped by the Revolution: Portraits of a Boston Family: Speakman, Rowe, Coffin, & Amory*. Cambridge: Harvard University Art Museums, 2005.
- Finley, M. I.: *The World of Odysseus*. 2nd ed. New York: Penguin, 1965.
- Fitzgerald, William: *Slavery and the Roman Literary Imagination*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. doi.org/10.1017/CBO9780511612541
- Flanagan, Ruth: *The Oral and Beyond: Doing Things with Words in Africa*. Chicago: James Currey; University of Chicago Press; University of KwaZulu-Natal Press, 2007.
- Fulkerson, Laurel: *Ovid: A Poet on the Margins*. London: Bloomsbury Academic, an imprint of Bloomsbury Publishing Plc, 2016.
- Gallup-Diaz, Ignacio – Shankman, Andrew – Silverman, David J. (eds.): *Anglicizing America: Empire, Revolution, Republic*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2015. doi.org/10.9783/9780812291049
- Gates, Henry Louis, Jr.: *Figures in Black: Words, Signs, and the “Racial” Self*. New York: Oxford University Press, 1987.
- Gates, Henry Louis, Jr.: *The Signifying Monkey: A Theory of African-American Literary Criticism*. New York: Oxford University Press, 1988.
- Gates, Henry Louis: *The Trials of Phillis Wheatley: America’s First Black Poet and Her Encounters with the Founding Fathers*. New York: Basic Civitas Books, 2000.
- Gates, Henry Louis, Jr.: *The Trials of Phillis Wheatley*. New York: Basic Civitas Books, 2003.
- Gould, Eliga H.: *Zones of Law, Zones of Violence: The Legal Geography of the British Atlantic, circa 1772*. William and Mary Quarterly, vol. 60. (2003) No. 3. 471–510. doi.org/10.2307/3491549
- Gould, Eliga H.: *Among the Powers of the Earth: The American Revolution and the Making of a New World Empire*. Cambridge: Harvard University Press, 2012. doi.org/10.4159/harvard.9780674065024
- Gould, Eliga H.: *The Laws of War and Peace: Legitimizing Slavery in the Age of the American Revolution*. In: Thompson, Peter – Onuf, Peter S. (eds.): *State and Citizen: British America and the Early United States*. Charlottesville: University of Virginia Press, 2013. 52–76.
- Greene, Jack P.: *Evaluating Empire and Confronting Colonialism in Eighteenth-Century Britain*. New York: Cambridge University Press, 2013. doi.org/10.1017/CBO9781139343831
- Greenwood, Emily: *The Politics of Classicism in the Poetry of Phillis Wheatley*. In: Hall, Edith – Alston, Richard – McConnell, Justine (eds.): *Ancient Slavery and Abolition: From Hobbes to Hollywood*. New York: Oxford University Press, 2011. 153–180. doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199574674.003.0006
- Grimsted, David: *Anglo-American Racism and Phillis Wheatley’s ‘Sable Veil,’ ‘Length’d Chain,’ and ‘Knitted Heart’*. In: Hoffman, Ronald – Albert, Peter J. (eds.): *Women in the Age of the American Revolution*. Charlottesville: University of Virginia Press, 1989. 370–394.
- Gummere, Richard: *The American Colonial Mind and the Classical Tradition*. Cambridge: Harvard University Press, 1963. doi.org/10.4159/harvard.9780674284531
- Hairston, Eric Ashley: *The Trojan Horse: Classics, Memory, Transformation, and Afric Ambition in Poems on Various Subjects, Religious and Moral*. In: Shields, John C. – Lamore, Eric D. (eds.): *New Essays on Phillis Wheatley*. Knoxville: University of Tennessee Press, 2011. 57.–94.
- Hairston, Eric Ashley: *The Ebony Column: Classics, Civilization, and the African American Reclamation of the West*. Knoxville: University of Tennessee Press, 2013.
- Hall, Edith: *The Return of Ulysses: A Cultural History of Homer’s Odyssey*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2008. doi.org/10.5040/9780755693894
- Howell, William Hunting: *Against Self-Reliance: The Arts of Dependence in the Early United States*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2015. doi.org/10.9783/9780812291162

- Hunnings, Leanne: *The Paradigms of Execution: Managing Slave Death from Homer to Virginia*. In: Alston, Richard – Hall, Edith – Proffitt, Laura (eds.): *Reading Ancient Slavery*. London: Bristol Classical Press 2011. 51–71.
- Hunt, Peter: *Slaves in Greek Literary Culture*. In: Bradley, Keith – Cartledge, Paul (eds.): *The Cambridge World History of Slavery, Vol. I: The Ancient Mediterranean*. New York: Cambridge University Press, 2011. 22–47. doi.org/10.1017/CHOL9780521840668.004
- Hunter, Paul J.: *Couplets and Conversation*. In: Sitter, John (ed.): *The Cambridge Companion to Eighteenth-Century British Poetry*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 11–36. doi.org/10.1017/CCOLO521650909.002
- Iannini, Christopher P.: *Fatal Revolutions: Natural History, West Indian Slavery, and the Routes of American Literature*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2012. doi.org/10.5149/9780807838181_iannini
- Isani, Mukhtar Ali (ed.): *The British Reception of Wheatley's Poems on Various Subjects*. *Journal of Negro History*, vol. 66. (Summer 1981) No. 2. 144–149. doi.org/10.2307/2717284
- Jameson, J. Franklin: *The American Revolution Considered as a Social Movement*. Princeton: Princeton University Press, 1926. (repr. Boston: Beacon Press, 1956.)
- Johnson, Walter: *River of Dark Dreams: Slavery and Empire in the Cotton Kingdom*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2013. doi.org/10.2307/j.ctvjsf5q7
- Joshel, Sandra: *Slavery in the Roman World*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- Joshel, Sandra: *Slavery and Roman Literary Culture*. In: Bradley, Keith – Cartledge, Paul (ed.): *The Cambridge World History of Slavery, Vol. I: The Ancient Mediterranean*. New York: Cambridge University Press, 2011. 214–240. doi.org/10.1017/CHOL9780521840668.013
- Klepp, Susan E.: *Revolutionary Conceptions: Women, Fertility, and Family Limitation in America, 1760–1820*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2009. doi.org/10.5149/9780807838716_Klepp
- Knapp, Robert: *Invisible Romans*. Cambridge: Harvard University Press, 2011. doi.org/10.4159/harvard.9780674063280
- Landry, Donna: *The Muse of Resistance: Laboring-Class Women's Poetry in Britain, 1739–1796*. New York: Cambridge University Press, 1990.
- Levine, Joseph M.: *The Battle of the Books: History and Literature in the Augustan Age*. Ithaca: Cornell University Press, 1994. doi.org/10.7591/9781501727641
- Lewis, Jan Ellen: *Pursuits of Happiness: Family and Values in Jeffersonian Virginia*. New York: Cambridge University Press, 1983.
- Loscocco, Paula: *Phillis Wheatley's Miltonic Poetics*. New York: Palgrave Macmillan, 2014. doi.org/10.1057/9781137470058
- López, R. A. P.: *The Colorful Conservative: American Conversations with the Ancients from Wheatley to Whitman*. Lanham: University Press of America, 2011.
- Lovejoy, Paul: *The Children of Slavery—The Transatlantic Phase*. *Slavery and Abolition*, vol. 27. (2006) No. 2. 197–217. doi.org/10.1080/01440390600765524
- Lynd, Staughton: *Class Conflict, Slavery and the United States Constitution: Ten Essays*. Indianapolis: Bobbs-Merrill, 1967.
- Lynd, Staughton – Waldstreicher, David: *Free Trade, Sovereignty, and Slavery: Toward An Economic Interpretation of American Independence*. *William and Mary Quarterly*, vol. 68. (2011) No. 4. 597–630. doi.org/10.5309/willmaryquar.68.4.0597
- McBride, Dwight: *Impossible Witnesses: Truth, Abolitionism, and Slave Testimony*. New York: New York University Press, 2001.
- McCormack, Sabine: *On the Wings of Time: Rome, the Incas, Spain and Peru*. Princeton: Princeton University Press, 2007. doi.org/10.1515/9781400832675
- McDonnell, Michael – Waldstreicher, David: *Revolution in the Quarterly? A Historiographical Analysis, 1944–2016*. *William and Mary Quarterly*, vol. 74. (2017) No. 4. 633–666. doi.org/10.5309/willmaryquar.74.4.0633
- McKee, Sally: *Slavery*. In: Grafton, Anthony – Most, Glenn W. – Settis, Salvatore (eds.): *The Classical Tradition*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 2010.

- Manguel, Alberto: *Homer's The Iliad and The Odyssey: A Biography*. Vancouver: Douglas & McIntyre, 2007.
- Mason, Julian D.: *Examples of Classical Myth in the Poems of Phillis Wheatley*. In: Staley, Gregory A. (ed.): *American Women and Classical Myths*. Waco: Baylor University Press, 2009. 23–33.
- Meillassoux, Claude: *The Anthropology of Slavery: The Womb of Iron and Gold*. Trans. Dasnois, Alide. Chicago: University of Chicago Press, 1991. doi.org/10.5070/F7192-3016796
- Miller, Joseph C.: *Introduction*. In: Campbell, Gwyn – Miers, Suzanne – Miller, Joseph C. (eds.): *Women and Slavery: Africa, the Indian Ocean, and the Medieval North Atlantic*, vol. 1. Athens: Ohio University Press, 2007.
- Miller, Joseph C.: *Slaving as Historical Process: Examples from the Ancient Mediterranean and the Modern Atlantic*. In: del Lago, Enrico – Katseri, Constantina (eds.): *Slave Systems Ancient and Modern*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 70–102.
- Miller, Joseph C.: *The Dynamics of History in Africa and the Atlantic Age of Revolutions*. In: Armitage, David – Subrahmanyam, Sanjay (eds.): *The Age of Revolutions in Global Context, 1750–1840*. New York: Palgrave Macmillan, 2009, 101–124. doi.org/10.1007/978-1-137-01415-3_6
- Miller, Joseph C.: *The Problem of Slavery as History*. New Haven: Yale University Press, 2012.
- Morgan, Edmund S.: *Slavery and Freedom: The American Paradox*. *Journal of American History*, vol. 59. (1972) No. 1. 5–29. doi.org/10.2307/1888384
- Morgan, Edmund S.: *American Slavery, American Freedom: The Ordeal of Colonial Virginia*. New York: Norton, 1975.
- Nelson, Eric: *The Greek Tradition in Republican Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. doi.org/10.1017/CBO9780511490644
- Nelson, Eric: *The Hebrew Republic: Jewish Sources and the Transformation of European Political Thought*. Cambridge: Harvard University Press, 2010. doi.org/10.4159/9780674056749
- Norman, Larry F.: *The Shock of the Ancient: Literature and History in Early Modern France*. Chicago: University of Chicago Press, 2011. doi.org/10.7208/chicago/9780226591506.001.0001
- Nwokeji, G. Ugo: *The Slave Trade and Culture in the Bight of Biafra: An African Society in the Atlantic World*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. doi.org/10.1017/CBO9780511781384
- Nyquist, Mary: *Arbitrary Rule: Slavery, Tyranny, and the Power of Life and Death*. Chicago: University of Chicago Press, 2013. doi.org/10.7208/chicago/9780226015675.001.0001
- Oakes, James: *Slavery and Freedom: An Interpretation of the Old South*. New York: Alfred A. Knopf, 1990.
- Onuf, Peter S.: *Ancients, Moderns, and the Progress of Mankind: Thomas Jefferson's Classical World*. In: Onuf, Peter S. – Cole, Nicholas P. (eds.): *Thomas Jefferson, the Classical World, and Early America*. Charlottesville: University of Virginia Press, 2011. 35–55.
- Pace, Joel: *Journeys of the imagination in Wheatley and Coleridge*. In: Taylor Bannet, Eve – Manning, Susan (eds.): *Transatlantic Literary Studies, 1660–1830*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 238–253. doi.org/10.1017/CBO9780511736155.016
- Pagden, Anthony: *Lords of All The World: Ideologies of Empire in Britain, Spain and France, c. 1500–1800*. New Haven: Yale University Press, 1995.
- Patterson, Orlando: *Slavery in the Premodern World and Early Greece*. In: del Lago, Enrico – Katseri, Constantina (eds.): *Slave Systems Ancient and Modern*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 32–69. doi.org/10.1017/CBO9780511482748.002
- Perl-Rosenthal, Nathan R.: *The 'Divine Right of Republics': Hebraic Republicanism and the Debate over Kingless Government in Revolutionary America*. *William and Mary Quarterly*, vol. 66. (2009) No. 3. 535–564.
- Pestana, Carla: *The English Atlantic in the Age of Revolution, 1640–1660*. Cambridge: Harvard University Press, 2004.
- Pettigrew, William A.: *Free to Enslave: Politics and the Escalation of Britain's Transatlantic Slave Trade*. *William and Mary Quarterly*, vol. 64. (2007) No. 1. 3–38.
- Pincus, Steven: *1688: The First Modern Revolution*. New Haven: Yale University Press, 2009.
- Plank, Geoffrey: *John Woolman's Path to the Peaceable Kingdom: A Quaker in the British Empire*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2012. doi.org/10.9783/9780812207125

- Pocock, J. G. A.: *The Machiavellian Moment: Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition*. Princeton: Princeton University Press, 1975.
- Pocock, J. G. A.: *Barbarism and Religion*. Vol. 3: *The First Decline and Fall*. New York: Cambridge University Press, 2003.
- Pocock, J. G. A.: *Barbarism and Religion*. Vol. 4: *Barbarians, Savages and Empires*. New York: Cambridge University Press, 2005. doi.org/10.1017/CBO9780511490682
- Rankine, Patrice: *Odysseus as Slave: The Ritual of Domination and Social Death in Homeric Society*. In: Alston, Richard – Hall, Edith – Profitt, Laura (eds.): *Reading Ancient Slavery*. London: Bristol Classical Press, 2011. 34–50.
- Raven, James: *Classical Transports: Latin and Greek Texts in North and Central America before 1800*. In: Howsam, Leslie – Raven, James (eds.): *Books Between Europe and the Americas: Connections and Communities, 1620–1860*. New York: Palgrave Macmillan, 2011. 157–186. doi.org/10.1057/9780230305090_8
- Rediker, Marcus: *The Slave Ship: A Human History*. New York: Viking, 2006.
- Rezek, Joseph. *The Print Atlantic: Phillis Wheatley, Ignatius Sancho, and the Cultural Significance of the Book*. In: Langer Cohen, Lara – Stein, Jordan Alexander (eds.): *Early African American Print Culture*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, Library Company of Philadelphia, 2011. 19–39. doi.org/10.9783/9780812206296.19
- Richard, Carl J.: *Greeks and Romans Bearing Gifts: How the Ancients Inspired the Founding Fathers*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2008.
- Richards, Phillip M.: *Black Heart: The Moral Life of African American Letters*. New York: Peter Lang, 2006.
- Richards, Phillip M.: *Phillis Wheatley: The Consensual Blackness of Early African American Writing*. Shields, John C. – Lamore, Eric D. (eds.): *New Essays on Phillis Wheatley*. Knoxville: University of Tennessee Press, 2011. 247–270.
- Richter, Daniel K.: *Before the Revolution: America's Ancient Pasts*. Cambridge: Harvard University Press, 2011. doi.org/10.4159/harvard.9780674061248
- Robinson, William H.: *Phillis Wheatley and Her Writings*. New York: Garland, 1984.
- Robinson, William H.: *Phillis Wheatley: A Bio-Bibliography*. Boston: G. K. Hall, 1981.
- Rodgers, Daniel T.: *Republicanism: The Career of a Concept*. *Journal of American History*, vol. 79. (1992) No. 1. 11–38. doi.org/10.2307/2078466
- Searing, James F.: *West African Slavery and Atlantic Commerce: The Senegal River Valley, 1700–1860*. New York: Cambridge University Press, 1993. doi.org/10.1017/CBO9780511572784
- Shalev, Eran: *Rome Reborn on Western Shores: Historical Imagination and the Creation of the American Republic*. Charlottesville: University of Virginia Press, 2009.
- Shalev, Eran: *American Zion: The Old Testament as a Political Text from the Revolution to the Civil War*. New Haven: Yale University Press, 2013.
- Shalev, Eran: *Thomas Jefferson's Classical Silence, 1774–1776: Historical Consciousness and Roman History in the Revolutionary South*. In: Onuf, Peter S. – Cole, Nicholas P. (eds.): *Thomas Jefferson, the Classical World, and Early America*. Charlottesville: University of Virginia Press, 2011. 219–247.
- Shankman, Andrew (ed.): *The World of the Revolutionary American Republic*. New York: Routledge, 2014. doi.org/10.4324/9781315817866
- Shankman, Steve: *Pope's Homer and His Poetic Career*. In: Rogers, Pat (ed.): *The Cambridge Companion to Alexander Pope*. New York: Cambridge University Press, 2007. 63–75. doi.org/10.1017/CCOL9780521840132.006
- Shields, David S.: *Oracles of Empire: Poetry, Politics and Commerce in British America, 1690–1750*. Chicago: University of Chicago Press, 1990. doi.org/10.7208/chicago/9780226752990.001.0001
- Shields, John C.: *The American Aeneas: Classical Origins of the American Self*. Knoxville: University of Tennessee Press, 2001.
- Shields, John C.: *Phillis Wheatley's Poetics of Liberation: Backgrounds and Contexts*. Knoxville: University of Tennessee Press, 2009.
- Shields, John C. – Lamore, Eric D. (eds.): *New Essays on Phillis Wheatley*. Knoxville: University of Tennessee Press, 2011.

- Shumway, Rebecca: *The Fante and the Transatlantic Slave Trade*. Rochester: University of Rochester Press, 2011. doi.org/10.1017/9781580467391
- Slauter, Eric: *The State as a Work of Art: Cultural Origins of the Constitution*. Chicago: University of Chicago Press, 2009.
- Smallwood, Stephanie: *Saltwater Slavery: A Middle Passage from Africa to American Diaspora*. Cambridge: Harvard University Press, 2007. doi.org/10.4159/9780674043770
- Spahn, Hannah: *Thomas Jefferson, Time, and History*. Charlottesville: University of Virginia Press, 2011.
- Stern, Julia: *The Plight of Feeling: Sympathy and Dissent in the Early American Novel*. Chicago: University of Chicago Press, 1997. doi.org/10.7208/chicago/9780226773094.001.0001
- Swingen, Abigail L.: *Competing Visions of Empire: Labor, Slavery, and the Origins of the British Empire*. New Haven: Yale University Press, 2015. doi.org/10.12987/yale/9780300187540.001.0001
- Sword, Kirsten: *Remembering Dinah Nevil: Strategic Deceptions in Eighteenth Century Antislavery*. *Journal of American History*, vol. 97. (2010) No. 2. 315–343. doi.org/10.1093/jahist/97.2.315
- Thalmann, William G.: *The Swineherd and the Bow: Representations of Class in the Odyssey*. Ithaca: Cornell University Press NY, 1998.
- Thornton, John K.: *Warfare in Atlantic Africa, 1500–1800*. London: Routledge; University College London Press, 1999. doi.org/10.4324/9780203500446
- Tomlins, Christopher: *Freedom Bound: Law, Labor and Identity in Colonizing English America, 1580–1865*. New York: Cambridge University Press, 2011. doi.org/10.1017/CBO9780511778575
- Waldstreicher, David: *Runaway America: Benjamin Franklin, Slavery, and the American Revolution*. New York: Hill and Wang, 2004.
- Waldstreicher, David: *Slavery's Constitution: From Revolution to Ratification*. New York: Hill and Wang, 2009.
- Waldstreicher, David: *The Origins of Antislavery in Pennsylvania: Early Abolitionists and Benjamin Franklin's Road Not Taken*. In: Newman, Richard – Mueller, James (eds.): *Antislavery and Abolition in Philadelphia*. Baton Rouge: Louisiana State University Press, 2011. 45–65.
- Waldstreicher, David: *The Wheatleyan Moment*. *Early American Studies*, vol. 9. (2011) No. 4. 522–551. doi.org/10.1353/eam.2011.0024
- Waldstreicher, David: *The Revolutions in Revolution Historiography: Cold War Contradance, Neo-Imperial Waltz, or Jazz Standard?* *Reviews in American History*, vol. 42. (2014). 23–35. doi.org/10.1353/rah.2014.0006
- Waldstreicher, David: *Ancients, Moderns, and Africans: Phillis Wheatley and the Politics of Empire and Slavery in the American Revolution*. *Journal of the Early Republic*, vol. 37. (2017) No. 4. 701–734. doi.org/10.1353/jer.2017.0068
- Watson, Martha: *A Classic Case: Phillis Wheatley and Her Poetry*. *Early American Literature*, vol. 31. (1996) No. 3. 103–132.
- Weinbrot, Howard D.: *Brittania's Issue: The Rise of British Literature from Dryden to Ossian*. New York: Cambridge University Press, 1993. doi.org/10.1017/CBO9780511553554
- Weinbrot, Howard D.: *Pope and the Classics*. In: Rogers, Pat (ed.): *The Cambridge Companion to Alexander Pope*. New York: Cambridge University Press, 2007. 76–88. doi.org/10.1017/CCOL9780521840132.007
- Weiner, Mark S.: *Black Trials: Citizenship from the Beginnings of Slavery to the End of Caste*. New York: Alfred A. Knopf, 2004.
- Wilburn, Reginald: *Preaching the Gospel of Black Revolt: Appropriating Milton in Early African American Literature*. Pittsburgh: Duquesne University Press, 2014. doi.org/10.1515/9780820705972
- Williams, Eric: *Capitalism and Slavery*, 1944. (repr. Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 1994.)
- Wilson, Jeremiah Moses: *Afrotopia: The Roots of African American Popular History*. New York: Cambridge University Press, 1998.
- Winterer, Caroline: *From Royal to Republican: The Classical Image in Early America*. *Journal of American History*, vol. 91. (2005) No. 4. 1264–1290. doi.org/10.2307/3660173

- Winterer, Caroline: *The Mirror of Antiquity: American Women and the Classical Tradition, 1750–1900*. Ithaca: Cornell University Press, 2007.
- Winterer, Caroline: *Model Empire, Lost City: Ancient Carthage and the Science of Politics in Revolutionary America*. *William and Mary Quarterly*, vol. 67. (2010) No. 1. 3–30.
doi.org/10.5309/willmaryquar.67.1.3
- Wood, Gordon S.: *The Creation of the American Republic, 1776–1787*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1969.
- Wood, Gordon S.: *The Radicalism of the American Revolution*. New York: Alfred A. Knopf, 1991.
- Wood, Gordon S.: *Prologue: The Legacy of Rome in the American Revolution*. In: Onuf, Peter S. – Cole, Nicholas P. (eds.): *Thomas Jefferson, the Classical World, and Early America*. Charlottesville: University of Virginia Press, 2011. 11–32.
- Yirush, Craig: *Settlers, Liberty and Empire: The Roots of Early American Political Theory, 1675–1775*. New York: Cambridge University, 2011. doi.org/10.1017/CBO9780511921599
- Young, Jeffrey Robert: *Domesticating Slavery: The Master Class in Georgia and South Carolina, 1670–1837*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1999.